UNIVERSITÄTS
BIBLIOTHEK
WUPPERTAL

BERGISCHE
UNIVERSITÄT
WUPPERTAL

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plutarchu Chairōneōs Ta Sōzomena Panta

Continens Moralia

Plutarchus

Francofurti, 1620

De primo frigido

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-1372

Visual Library

&anima à mente effingitur, formatque corpus & vndiquaque amplectitur, & ab eo formam ipsius sibi imprimit: vt etiam diu ab vtroque separata, similitudinem tamen eius effigiemque retineat, & imago rectè dicatur. Horum autem, sicut diximus, elementum est Luna, in quam animæ resoluuntur, sicut cadauera in terram. celeriter quidem castæ quæ ocium & philosophicam fuerunt amplexæ vitam. quæ dimissæ à mente, & motibus ad nihil porro vtentes euanescunt. at verò animæ ambitiosorum, rebus gerendis. & amori corporum deditorum, itemque iracundorum alię vel vti in somno recordatione rerum in vita gestarum reminiscentia tanquam somniis vtuntur, vt Endymionis anima. postquam autem eas inconstantia & mobilitas exturbat, trahitque à Luna ad alium ortum, non finit * sed reuocat & demulcet. Exiguum enim aut placidum aut constans nullum est opus, quando absque mente vis quę variis exagitatur motib⁹, corpus arripit. Tityi quidem, Typhones, & is Typho qui Delphis occupatis oraculum vi & libidine sua conturbauit, è numero istarum erant animarum, mentis expertes, ac tantùm vagis incitati cupiditatibus. Aliquanto post tempore eas quoque animas in se recepit Luna, atque composuit. Deinde mentem rursus adseminante Sole, vitali eam vi excipiens, nouas facit animas: tertio loco terra corpus suppeditat. nihil enim hæc post mortem dat, quæ ad generationem accipit. Sol autem accipit quidem nihil: recipit autem mentem quam dat. Luna & accipit, & dat, & componit, & diuidit, alia atque alia facultate: Lucina, cùm componit: Diana, cùm diuidit dicta. Et de tribus Parcis Atropos circa Solem collocata, initium ortus præbet: Clotho circa Lunam vecta colligat & miscet: vltima Lachesis terram contingit, eique plurimum fortunæ est admixtũ. Quod enim animæ est expers, id sui iuris nõ est, sed alteri se afficiendum præbet: mens imperium obtinet, neq; aliunde afficitur: mixtum est quippiã & medium anima. sicut Luna etiam ex superis & inferis mixta à Deo est, hanc ad Solem habens rationem, quam terra ad Lunam. Hæc, aiebat Sylla, ego audiui narrante hospite. ei autem exposuerunt Saturni famuli atque cubicularii, vt quidem ipse referebat. Vos, Lampria, vestro arbitratu sermonem hunc inquam lubebit partem accipietis.

ἥ τε ψυχὴ τυπουμένη μὲν ὑπὸ τοῦ νοῦ, τυποῦσα δὲ τὸ σῶμα καὶ περιπτύσσουσα πανταχόθεν ἐκμάττεται τὸ εἶδος· ὥστε κἂν πολὺν χρόνον χωρὶς ἑκατέρου γένηται, διατηροῦσα τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸν τύπον, εἴδωλον ὀρθῶς ὀνομάζεται. τούτων δὲ ἡ σελήνη, καθάπερ εἴρηται, στοιχεῖόν ἐστιν. ἀναλύονται γὰρ εἰς ταύτην ὥσπερ εἰς τὴν γῆν, τὰ σώματα τῶν νεκρῶν. ταχὺ μὲν αἱ σώφρονες μετὰ σχολῆς ἀπράγμονα καὶ φιλόσοφον στέρξασαι βίον. ἀφεθεῖσαι γὰρ ὑπὸ τοῦ νοῦ, καὶ πρὸς οὐθὲν ἔτι χρώμεναι τοῖς πάθεσιν ἀπομαραίνονται. τῶν δὲ φιλοτίμων καὶ πρακτικῶν, ἐρωτικῶν τε περὶ σώματα, καὶ θυμοειδῶν, αἱ μὲν οἷον ἐν ὕπνῳ ταῖς τοῦ βίου μνημοσύναις ὀνείρασι χρώμεναι διαφέρονται, καθάπερ ἡ τοῦ Ἐνδυμίωνος· ἐπεὶ δ᾽ αὐτὰς τὸ ἄστατον καὶ τὸ ἀπαθὲς ἐξίστησι, καὶ ἀφέλκει τῆς σελήνης πρὸς ἄλλην γένεσιν οὐκ ἐᾷ ἀλλ᾽ ἀνακαλεῖται καὶ καταθέλγει. μικρὸν γὰρ οὐδὲν οὐδ᾽ ἥσυχον, οὐδ᾽ ὁμολογούμενον ἔργον ἐστὶν, ὅταν ἄνευ νοῦ τοῦ παθητικοῦ σώματος ἐπιλάβωνται. Τιτυοὶ δὲ καὶ Τυφῶνες, ὅ, τε Δελφοὺς καταλαβὼν καὶ συνταράξας τὸ χρηστήριον ὕβρει καὶ βίᾳ Τυφῶν, ἐξ ἐκείνων ἄρα τῶν ψυχῶν ἦσαν, ἔρημοι λόγῳ, ἢ τύφῳ πλανηθέντι τοῦ παθητικοῦ χρησάμενοι. χρόνῳ δὲ κἀκείνας δεξαμένη εἰς αὑτὴν ἡ σελήνη κατεκόσμησεν, εἶτα τὸν νοῦν αὖθις ἐπισπείραντος τοῦ ἡλίου τῷ ζωτικῷ δεχομένη, νέας ποιεῖ ψυχάς. ἡ δὲ γῆ τρίτον σῶμα παρέσχεν. οὐδὲν γὰρ αὕτη δίδωσι μετὰ θάνατον ὅσα λαμβάνει πρὸς γένεσιν. ἥλιος δὲ λαμβάνει μὲν οὐδὲν, ἀπολαμβάνει δὲ τὸν νοῦν διδούς· σελήνη δὲ καὶ λαμβάνει καὶ δίδωσι καὶ συντίθησι, καὶ διαιρεῖ κατ᾽ ἄλλην καὶ ἄλλην δύναμιν, ὧν Εἰλείθυια μὲν ἡ συντίθησιν· Ἄρτεμις δὲ, ἡ διαιρεῖ, καλεῖται. καὶ τριῶν μοιρῶν, ἡ μὲν Ἄτροπος περὶ τὸν ἥλιον ἱδρυμένη, τὴν ἀρχὴν ἐνδίδωσι τῆς γενέσεως· ἡ δὲ Κλωθὼ, περὶ τὴν σελήνην φερομένη, συνδεῖ καὶ μίγνυσιν. ἐσχάτη δὲ συνεφάπτεται περὶ γῆν ἡ Λάχεσις, ᾗ πλεῖστον τύχης μέτεστι. τὸ γὰρ ἄψυχον, ἄκυρον αὐτὸ καὶ παθητὸν ὑπ᾽ ἄλλων. ὁ δὲ νοῦς, ἀπαθὴς καὶ αὐτοκράτωρ. μικτὸν δὲ καὶ μέσον ἡ ψυχὴ, καθάπερ ἡ σελήνη ἄνω καὶ κάτω σύμμιγμα καὶ μέγα κέρας ὑπὸ τοῦ θεοῦ γέγονε, τοῦτον ἄρα πρὸς ἥλιον ἔχουσα τὸν λόγον ὃν ἡ γῆ ἔχει πρὸς σελήνην. Ταῦτ᾽ (εἶπεν ὁ Σύλλας) ἐγὼ μὲν ἤκουσα τοῦ ξένου διεξιόντος· ἐκείνῳ δ᾽ οἱ τοῦ Κρόνου κατευνασταὶ καὶ θεράποντες (ὡς ἔλεγεν αὐτὸς) ἐξήγγειλαν. ὑμῖν δ᾽ ὦ Λαμπρία χρῆσθαι τῷ λόγῳ πάρεστιν ᾗ βούλεσθε.

PLVTARCHI,

De primo frigido, libellus.

EST ne aliqua frigidi vis, Phauorine, princeps atque natura, sicut calidi ignis, cuius præsentia quadam & participatione reliquorum vnumquodq; fiat frigidum? aut potius frigiditas caloris priuatio est, vt tenebras lucis dicunt, & motus quietem? etenim frigiditas statui seu quieti videtur accommodata, sicut contrà calor mouendi facultatem habere:

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ,

περὶ τοῦ πρώτου ψυχροῦ.

ΕΣΤΙ τις ἄρα τοῦ ψυχροῦ δύναμις, ὦ Φαβωρῖνε, πρώτη καὶ οὐσία, καθάπερ τοῦ θερμοῦ τὸ πῦρ, ἧς παρουσίᾳ τινὶ καὶ μετοχῇ γίνεται τῶν ἄλλων ἕκαστον ψυχρόν; ἢ μᾶλλον ἡ ψυχρότης στέρησίς ἐστι θερμότητος, ὥσπερ τοῦ φωτὸς τὸ σκότος λέγουσι, καὶ τῆς κινήσεως τὴν στάσιν; ἐπεὶ καὶ τὸ ψυχρὸν ἔοικε στάσιμον εἶναι, κινητικὸν δὲ τὸ θερμόν.

αἵ τε τῶν θερμῶν καταψύξεις οὐδεμιᾶς παρουσίᾳ γίνονται δυνάμεως, ἀλλ' ἐκστάσει θερμότητος· ἅμα γὰρ ἀπιοῦσα πολλὴ φαίνεται, καὶ ψύχεται τὸ ὑπολειπόμενον. ὁ γὰρ ἀτμὸς, ὃν τὰ ζέοντα τῶν ὑδάτων μεθίησιν, ἀπιόντι τῷ θερμῷ συνεκπίπτει. διὸ καὶ μειοῖ τὸ πλῆθος ἡ περίψυξις ἐκκρίνουσα τὸ θερμὸν, ἑτέρου μηδενὸς ἐπεισιόντος. ἢ πρῶτον μὲν ἄν τις ὑπίδοιτο τοῦ λόγου τούτου, τὸ πολλὰς τῶν ἐμφανῶν ἀναιρεῖν δυνάμεων, ὡς οὐ ποιότητας οὐδὲ ἕξεις, ἕξεων δὲ καὶ ποιοτήτων στερήσεις; βαρύτητα μὲν, κουφότητος, καὶ σκληρότητα, μαλακότητος, τὸ μέλαν δὲ, τοῦ λευκοῦ, καὶ τὸ πικρὸν, τοῦ γλυκέος, καὶ ὧν ἕκαστον ἑκάστῳ πέφυκεν ἀντικεῖσθαι κατὰ δύναμιν, οὐχ ὡς ἕξει στέρησις; ἔπειθ' ὅτι πᾶσα στέρησις ἀργόν ἐστι καὶ ἄπρακτον, ὡς τυφλότης, καὶ κωφότης, καὶ σιωπὴ, καὶ θάνατος. ἐκστάσεις γάρ εἰσιν εἰδῶν καὶ ἀναιρέσεις οὐσιῶν, οὐ φύσεις τινὲς οὐδὲ οὐσίαι καθ' ἑαυτάς. ἡ δὲ ψυχρότης οὐκ ἐλάττονα τῆς θερμότητος ἐγγινομένη τοῖς σώμασι πάθη καὶ μεταβολὰς ἐνεργάζεσθαι πέφυκε. καὶ γὰρ πήγνυται πολλὰ τῷ ψυχρῷ καὶ ἐγκείνεται καὶ πυκνοῦται· καὶ τὸ στάσιμον αὐτῷ καὶ δυσκίνητον οὐκ ἀργόν ἐστιν, ἀλλ' ἐμβριθὲς καὶ βέβαιον, ὑπὸ ῥώμης συνερειστικὸν καὶ συνεκτικὸν ἐχούσης τόνον. ὅθεν ἡ μὲν στέρησις ἔκλειψις γίνεται καὶ ὑποχώρησις τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως, ψύχεται καὶ πολλὰ πολλῆς αὐτοῖς θερμότητος ἐνυπαρχούσης. ἔνια δὲ καὶ μᾶλλον ἡ ψυχρότης, ἂν λάβῃ θερμότερα, πήγνυσι καὶ συνάγει, καθάπερ τὸν βαπτόμενον σίδηρον. οἱ δὲ Στωϊκοὶ καὶ τὸ πνεῦμα λέγουσιν ἐν τοῖς σώμασι τῶν βρεφῶν τῇ περιψύξει στομοῦσθαι, καὶ μεταβάλλον ἐκ φύσεως γίνεσθαι ψυχήν. ἀλλὰ τοῦτο ἀμφισβητήσιμον. ἑτέρων δὲ πολλῶν τὴν ψυχρότητα φαινομένην δημιουργὸν, οὐκ ἄξιον ἡγεῖσθαι στέρησιν. ἔτι στέρησις μὲν οὐδεμία δέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, οὐδ' ἂν εἴποι τις ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον πεπηρῶσθαι τῶν μὴ βλεπόντων· ἢ σιωπᾶν, τῶν μὴ φθεγγομένων· ἢ τεθνάναι, τῶν μὴ ζώντων· ἐν δὲ τοῖς ψυχροῖς πολὺ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον ἔνεστι, καὶ τὸ λίαν καὶ τὸ μὴ λίαν, καὶ ὅλως ἐπιτάσεις καὶ ἀνέσεις, ὥσπερ ἐν τοῖς θερμοῖς. διὸ τὴν ὕλην πῇ μὲν σφόδρα, πῇ δὲ ἠρέμα πάσχουσαν ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, ἕτερα μᾶλλον ἑτέρων καὶ θερμότερα καὶ ψυχρότερα παρέχειν ἐξ ἑαυτῆς. καὶ γὰρ ἕξεως μὲν οὐκ ἔστι μίξις πρὸς στέρησιν, οὐδὲ ἀναδέχεται δύναμις οὐδεμία τὴν ἀντικειμένην αὐτῇ στέρησιν ἐμποιοῦσαν, οὐδὲ ποιεῖ κοινωνὸν, ἀλλ' ἀντεξίσταται. θερμὰ δέ ἐστιν ἄχρις οὗ κεραννύμενα ψυχροῖς ὑπομένει, καθάπερ μέλανα λευκοῖς, καὶ βαρέσιν ὀξέα, καὶ γλυκέσιν αὐστηρὰ, παρέχοντα τῇ κοινωνίᾳ ταύτῃ, καὶ ἁρμονίᾳ χρωμάτων τε καὶ φθόγγων καὶ φαρμάκων καὶ ὄψων περιφιλεῖς πολλὰς καὶ φιλανθρώπους γενέσεις. ἡ μὲν γὰρ κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν ἀντίθεσις, πολεμικὴ καὶ ἀσύμβατός ἐστιν, οὐσίαν θατέρου τὴν θατέρου φθορὰν ἔχοντος· τῇ δὲ κατὰ τὰς ἐναντίας δυνάμεις καιροῦ τυχούσῃ πολλὰ μὲν αἱ τέχναι χρῶνται, πλεῖστα δὲ ἡ φύσις ἔν τε ταῖς ἄλλαις γενέσεσι καὶ ταῖς περὶ τὸν ἀέρα τροπαῖς, καὶ ὅσα διακοσμῶν καὶ βραβεύων ὁ θεὸς ἁρμονικὸς καλεῖται καὶ μουσικὸς, οὐ βαρύτητας συναρμόττων καὶ ὀξύτητας, οὐδὲ λευκὰ καὶ μέλανα συμφώνως ὁμιλοῦντα παρέχων ἀλλήλοις, ἀλλὰ τὴν τῆς θερμότητος καὶ ψυχρότητος ἐν κόσμῳ κοινωνίαν καὶ διαφορὰν, ὅπως συνοίσωνταί τε μετρίως καὶ διοίσωνται πάλιν, ἐπιτροπεύων, καὶ τὸ ἄγαν ἑκατέρας ἀφαιρῶν, εἰς τὸ δέον ἀμφοτέρας καθίστησι.

A & calidorum frigefactio nullius præsentia facultatis agentis fit, sed discessu caloris. simul enim hic confertim abiit, & friget id quod relinquitur. & vapor quem aqua feruens emittit, vna cum discedente calore elabitur. quo fit, vt frigefactio quantitati aliquid detrahat, calorem elidens, nihilo in eius locum succedente. Quid si hoc primùm nomine isthæc ratiocinatio falsi suspecta sit, quòd multas illustres facultates perimit, easque non qualitates & habitus, sed habituum & qualitatum facit priuationes? grauitatem putà leuitatis, duriciem molliciei, nigredinem albedinis, amarorem dulcedinis, & quæ aliæ qualitates ob vim suam
B sibi inuicem opponuntur, non vt habitui priuatio. Deinde, quòd omnis priuatio ociosum quippiam est & inefficax, vt cęcitas, surditas, silentium, mors. formarum enim discessus sunt, & naturarum abolitiones, non naturæ & substantiæ per se. At verò frigus in corporibus obortum non minores quàm calor affectiones motusque efficit suapte natura. Coguntur enim multa frigore, stipantur, atque densantur, & quies stabilitasve eius non ociosa est, sed grauis atque constans, ob vim eius subfulciendi atque continendi robore præditam. Itaque priuatio quidem defectus est & discessio oppositæ
C facultatis: at frigescunt multa multo intus calore inhærente: multa etiam frigus, quo magis ea calida sunt, tanto magis cogit atque densat, vt cùm candens ferrum in aquam intingitur. Stoici quoque spiritum aiunt in corporibus infantium refrigeratione acui, mutataque natura in animam verti verùm hoc controuersia non caret. Sed cùm frigus appareat opificem esse multarum rerum aliarum, haud par est id pro priuatione haberi. Præterea, nulla priuatio comparationem secundum plus aut minus admittit. neq; eorum quæ visu orbata sunt, aliud alio magis minusve cæcum di-
D citur: nec quæ loqui non possunt, aliud alio magis tacere: neque quæ vitam amiserunt, aliud alio magis mortuum. At inter frigida nō minus quàm calida gradus isti sunt, vt aliud alio magis minusve, hoc admodum, illud nō adeo, vnum remissiùs, aliud intentiùs dicatur frigidum: quòd materia aliâs vehementiùs, aliâs languidiùs affecta à contrariis facultatibus, alia aliis magis calida frigidáve ex sese exhibet. Etenim habitus cum priuatione misceri non potest, neque admittit vlla vis priuationem sibi aduersam, aut sociam in subiecto adsciscit, sed ea subeunte cedit. Calida tamen aliquo
E vsque manent frigido admixto, vt nigra albis, grauibus acuta, dulcibus austera. quæ quidem communicatio & concinnitas colorum, sonorum, medicamentorum, ciborum gratos multos amicosq; ortus præstat. Nam quæ est priuationis aduersus habitum oppositio, hostilis est & pacti exsors: cùm vnius natura alteram perimat. Ea verò, qua aduersæ facultates opponuntur, tempestiuè si fiat, cùm multæ artes vtuntur, tum verò natura plurimum & in aliis gignendis rebus, & maximè in aëris mutationibus, iisque effectis, quæ quia temperat atque dispensat deus, musicus appellatur. non sanè
F quòd grauia acutis, aut nigris alba accommodet, interque ea consonantiam efficiat: sed quòd caloris & frigoris in mundo societatem diffidiumque ita gubernet, vt & coëant & discessionem faciant moderatè, & nimia vtrique vehementia ademta, in rectum modum componat.

Iam frigus perinde atq; calor sentitur. Priuatio autem non visu, non auditu, non tactu, deniq; nullo planè sensu percipitur. Sentiri enim est substantię. vbi substantia nulla apparet, ibi priuatio intelligitur, quæ substantiæ est negatio, vt cæcitas visus, vocis silentium, corporis inane. nam neque inane tangendo sentimus; sed vbi nullum corpus tactui occurrit, vacuum animo concipitur. neque silentium audimus: sed quando nihil audimus, silentium intelligimus. eodemq; modo cœcorum, nudorum, & inermium non est sensio, sed sensus negatione nascuntur. Ergo frigus, si quidem caloris esset priuatio, non sentiri oportebat: sed ea intelligi frigida, vbi calor abesset. Sin vt calor corporis tepore & laxitate, ita frigus eiusdem concretione atque densatione sentitur: huius iam quoq; constat vt & caloris suum esse peculiare principium atq; fontem. Proinde vniuscuiusq; formæ priuatio vnica est & simplex: substantiæ ipsi plura discrimina, complures facultates sunt. Vnius modi est silentium: vox res varia, modò offendens sensum, aliâs oblectans. ac tales sunt etiam colorum figurarumque differentiæ, aliâs aliter afficientes sentientem. quod autem tangi non potest, & quod colore, deniq; quod qualitate caret, nullo discrimine est præditum, sed sui simile. Videturne ergo frigus priuationum istarum de genere esse, nulloque discrimine afficere? Immò contrà magnæ vtilesque voluptates corpori à frigore offeruntur: ac vicissim vehementia damna, dolores, ac prægrauationes, quando non semper cedit ac corpus deserit calor, sed sæpe intus inclusus reluctatur atque pugnat. (cui pugnæ nomen est horror atque tremor) & victo calore congelatio & torpor succedunt: calore frigus superante corpus intepescit ac relaxatur, quod ἰαίνεσθαι vocat Homerus. Verùm hæc omnibus sunt manifesta, hisq; maximè affectionibus ostenditur frigus calori vt substantiam substantiæ, vel qualitatem qualitati repugnare, nō vt negationem aut priuationem: neq; interitum esse caloris, sed naturam vi eius perimendi præditam. Alioquin & hyemem tempestatibus anni, & Aquilonem ventorum numero eximemus, vt æstatis & Austri priuationes, quæ proprium nullum habeant principium. At enim cùm in Vniuerso sint quatuor prima corpora, quæ ob numerum, simplicitatem & vim pleriq; reliquorū elemēta & principia statuunt, ignis inquam, aqua, aër, & terra: necesse est etiam totidem esse primas ac simplices qualitates. quæ verò sint, nisi calor, frigus, siccitas, humiditas, quib. elementorum omnes motiones absoluuntur? Vt autem in grammatica elementorum sunt breuitates & longitudines, in musica graue & acutum, non vnum alterius priuatio: ita in naturalib. quoq; rebus pro elementis accipere debemus calida frigidis, & humida siccis opposita corpora, si quidē & rationi & iis quæ in natura visuntur effecta consentire volumus. Nisi si placet sequi Anaximenem illum antiquum, & neq; frigidum in substantia, neq; calidum relinquere, sed ea facere communes affectiones quę materię mutationibus comitentur. Is enim materiæ contractionem atq; densationem appellabat frigus: laxationem eius & raritatem, calorem. ideoq; non ineptè dici, calida hominē ex ore & frigida emittere.

A καὶ μὴν ψυχροῦ μὲν αἴσθησίς ἐστιν, ὥσπερ καὶ θερμοῦ. στέρησις δ' οὔτε ὁρατὸν, οὔτε ἀκουστὸν, οὔτε ἁπτὸν, οὔτε ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσι γνωστόν. οὐσίας γάρ τινος αἴσθησις ἦν· ὅπου δ' οὐσία μὴ φαίνεται, νοεῖται στέρησις. οὐσίας ἀπόφασις οὖσα, καθάπερ ὄψεως, τυφλότης· καὶ φωνῆς, σιωπή· καὶ σώματος, ἐρημία καὶ κενόν. οὔτε γὰρ κενοῦ δι' ἀφῆς αἴσθησίς ἐστιν, ἀλλ' ὅπου μὴ γίνεται σώματος ἀφὴ, κενοῦ γίνεται νόησις· οὔτε σιγῆς ἀκούομεν, ἀλλὰ κἂν μηδενὸς ἀκούωμεν, σιγὴν νοοῦμεν. ὡς δ' αὔτως καὶ τυφλῶν καὶ γυμνῶν καὶ ἀόπλων οὐκ αἴσθησίς ἐστιν, ἀλλ' αἰσθήσεως ἀπόφασις, νόησις. ἔδει τοίνυν μὴ γίνεσθαι ψυχρῶν αἴσθησιν,
B ἀλλ' ὅπου τὸ θερμὸν ἐπιλείπει, νοεῖσθαι τὸ ψυχρὸν, εἴπερ ἦν θερμοῦ στέρησις. εἰ δ' ὥσπερ τὸ θερμὸν ἀλέᾳ καὶ διαχύσει τῆς σαρκὸς, οὕτω συγκρίσει καὶ πυκνώσει τὸ ψυχρὸν αἰσθητόν ἐστι, δῆλον ὅτι καὶ ψυχρότητός ἰδία τις ἐστὶν ἀρχὴ καὶ πηγὴ, καθάπερ θερμότητος. ἔτι τοίνυν ἕν τι καὶ ἁπλοῦν ἡ περὶ ἕκαστον εἶδος στέρησις· αἱ δ' οὐσίαι πλείονας διαφορὰς καὶ δυνάμεις ἔχουσι. μονοειδὲς γὰρ ἡ σιωπὴ, ποικίλον δ' ἡ φωνὴ, νῦν μὲν ἐνοχλοῦσα, νῦν δὲ τέρπουσα τὴν αἴσθησιν. ἔχει δὲ τοιαύτας καὶ τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα διαφορὰς, ἐν αἷς ἄλλοτε ἄλλως τὸν προστυγχάνοντα διατίθησι.
C τὸ δ' ἀναφὲς καὶ ἄχρωστον, καὶ ὅλως ἄποιον, οὐκ ἔχει διαφορὰν, ἀλλ' ὅμοιόν ἐστιν. ἆρα οὖν ἔοικε τοῖς στερητικοῖς τούτοις τὸ ψυχρὸν, ὥστε μὴ ποιεῖν ἐν τοῖς πάθεσι διαφορὰν, ἢ τοὐναντίον ἡδοναί τε μεγάλαι καὶ ὠφέλιμοι τοῖς σώμασιν ἀπὸ ψυχρῶν ὑπάρχουσι, καὶ βλάβαι πάλιν ἰσχυραὶ καὶ πόνοι καὶ βαρύτητες, ὑφ' ὧν οὐκ ἀεὶ φεύγει καὶ ἀπολείπει τὸ θερμὸν, ἀλλὰ πολλάκις ἐγκαταλαμβανόμενον ἀνθίσταται καὶ μάχεται. τῇ μάχῃ δὲ τούτων ὄνομα φρίκη καὶ τρόμος. ἡττωμένου δὲ τοῦ θερμοῦ τὸ πήγνυσθαι καὶ ναρκᾶν ἐπιγίνεται. κρατοῦν δὲ τὸ ψυχροῦ, διάχυσιν παρέχει καὶ ἀλέαν τοῦ σώματος μεθ' ἡδονῆς, ὅπερ Ὅμηρος ἰαίνεσθαι
D κέκληκεν. ἀλλὰ ταῦτα γε πᾶσι δῆλα· καὶ τούτοις οὐχ ἥκιστα τοῖς πάθεσιν ἐνδείκνυται τὸ ψυχρὸν, ὅτι πρὸς τὸ θερμὸν, ὡς οὐσία πρὸς οὐσίαν, ἢ πάθος πρὸς πάθος, οὐχ ὡς ἀπόφασις ἀντίκειται καὶ στέρησις, οὐδὲ φθορά τίς ἐστι τοῦ θερμοῦ καὶ ἀναίρεσις, ἀλλὰ φθαρτικὴ φύσις καὶ δύναμις· ἢ καὶ τὸν χειμῶνα τῶν ὡρῶν, καὶ τὰ βόρεια τῶν πνευμάτων ἐξελοῦμεν, ὡς στερήσεις ὄντα τῶν θερμῶν καὶ νοτίων, ἰδίαν δ' ἀρχὴν οὐκ ἔχοντα. καὶ μὴν τεττάρων γε τῶν πρώτων ὄντων ἐν τῷ παντὶ σωμάτων, ἃ διὰ πλῆθος καὶ ἁπλότητα καὶ δύναμιν οἱ πλεῖστοι στοιχεῖα τῶν ἄλλων ὑποτίθενται καὶ ἀρχὰς,
E πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ γῆς, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ ποιότητας εἶναι τὰς πρώτας καὶ ἁπλᾶς τοσαύτας. τίνες οὖν εἰσιν αὗται πλὴν θερμότης καὶ ψυχρότης καὶ ξηρότης καὶ ὑγρότης, αἷς τὰ στοιχεῖα πάσχειν ἅπαντα καὶ ποιεῖν πέφυκεν; ὡς δὲ τῶν ἐν γραμματικῇ στοιχείων βραχύτητές εἰσι καὶ μακρότητες, τῶν δ' ἐν μουσικῇ βαρύτητες καὶ ὀξύτητες, οὐ θάτερα τῶν ἑτέρων στέρησις, οὕτως ἐν τοῖς φυσικοῖς σώμασιν ἀντὶ στοιχείων ἀπολειπτέον ὑγρὰ πρὸς ξηρὰ καὶ ψυχρὰ πρὸς θερμὰ, τὸν κατὰ λόγον ἅμα καὶ τὰ φαινόμενα διαφυλάττοντας. ἢ (καθάπερ Ἀναξιμένης ὁ παλαιὸς ᾤετο)
F μήτε τὸ ψυχρὸν ἐν οὐσίᾳ μήτε τὸ θερμὸν ἀπολείπωμεν, ἀλλὰ πάθη κοινὰ τῆς ὕλης ἐπιγινόμενα ταῖς μεταβολαῖς. τὸ γὰρ συστελλόμενον αὐτῆς καὶ πυκνούμενον, ψυχρὸν εἶναί φησι· τὸ δ' ἀραιὸν καὶ τὸ χαλαρὸν, (οὕτω πως ὀνομάσας καὶ τῷ ῥήματι) θερμόν. ὅθεν οὐκ ἀπεικότως λέγεσθαι τὸ καὶ θερμὰ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ στόματος καὶ ψυχρὰ μεθιέναι.

ψύχεται γὰρ ἡ πνοὴ πιεσθεῖσα καὶ πυκνωθεῖσα τοῖς χείλεσιν. A ἀνειμένου δὲ τοῦ στόματος ἐκπίπτουσα, γίνεται θερμὸν ὑπὸ μανότητος. τοῦτο μὲν οὖν ἀγνόημα ποιεῖται τοῦ ἀνδρὸς ὁ Ἀριστοτέλης. ἀνειμένου γὰρ τοῦ στόματος ἐκπνεῖσθαι τὸ θερμὸν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, ὅταν δὲ συστρέψαντες τὰ χείλη φυσήσωμεν, οὐ τὸν ἐξ ἡμῶν ἀλλὰ τὸν ἀέρα τὸν πρὸ τοῦ στόματος ὠθεῖσθαι ψυχρὸν ὄντα καὶ προσεμπίπτειν. εἰ δ' ἀπολειπτέον οὐσίαν ψυχροῦ καὶ θερμοῦ, προσαγάγωμεν ἐπὶ τὸ ἑξῆς τὸν λόγον. ἥτις ἐστὶν οὐσία καὶ ἀρχὴ καὶ φύσις ψυχρότητος, ζητοῦντες. οἱ μὲν οὖν, τῶν σκαληνῶν καὶ τριγωνοειδῶν σχηματισμῶν ἐν τοῖς σώμασι κειμένων, τὸ ῥιγοῦν καὶ τρέμειν καὶ φρίττειν, καὶ ὅσα συγγενῆ τοῖς πάθεσι τούτοις, ὑπὸ B τραχύτητος ἐγγίνεσθαι λέγοντες, εἰ καὶ τοῖς κατὰ μέρος διαμαρτάνουσι, τὴν γοῦν ἀρχὴν ὅθεν δεῖ λαμβάνουσι. δεῖ γὰρ, ὥσπερ ἀφ' ἑστίας, τῆς τῶν ὅλων οὐσίας, ἄρχεσθαι τὴν ζήτησιν. ᾧ καὶ μάλιστα δόξειεν ἂν ἰατροῦ καὶ γεωργοῦ καὶ αὐλητοῦ διαφέρειν ὁ φιλόσοφος. ἐκείνοις μὲν γὰρ ἐξαρκεῖ τὰ ἔσχατα τῶν αἰτίων θεωρῆσαι. τὸ γὰρ ἐγγυτάτω τοῦ πάθους αἴτιον ἂν συνοφθῇ, πυρετοῦ μὲν ἔντασις ἢ παρέμπτωσις, ἐρυσίβης δὲ, ἥλιοι πυριφλεγεῖς ἐπ' ὄμβρῳ, βαρύτητος δὲ κλίσις αὐλῶν καὶ συναγωγὴ πρὸς ἀλλήλους, ἱκανόν ἐστι τῷ τεχνίτῃ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἔργον. τῷ δὲ φυσικῷ θεωρίας ἕνεκα μετιόντι τἀληθὲς, ἡ τῶν ἐσχάτων γνῶσις οὐ τέλος C ἐστὶν, ἀλλ' ἀρχὴ τῆς ἐπὶ τὰ πρῶτα καὶ ἀνωτάτω πορείας. διὸ καὶ Πλάτων ὀρθῶς καὶ Δημόκριτος αἰτίαν θερμότητος καὶ βαρύτητος ζητοῦντες, οὐ κατέπαυσαν ἐν γῇ καὶ πυρὶ τὸν λόγον, ἀλλ' ἐπὶ τὰς νοητὰς ἀναφέροντες ἀρχὰς τὰ αἰσθητὰ, μέχρι τῶν ἐλαχίστων, ὥσπερ σπερμάτων, προῆλθον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ ταυτὶ προανακινῆσαι βέλτιόν ἐστιν, ἐν οἷς Ἐμπεδοκλῆς τε καὶ Στράτων καὶ οἱ Στωϊκοὶ τὰς οὐσίας τίθενται τῶν δυνάμεων. οἱ μὲν Στωϊκοὶ, τῷ ἀέρι τὸ πρώτως ψυχρὸν ἀποδιδόντες. Ἐμπεδοκλῆς δὲ καὶ Στράτων τῷ ὕδατι. τὴν δὲ γῆν ἴσως ἂν ἕτερος φανείη ψυχρότητος οὐσίαν ὑποτιθέμενος. D πρότερον δὲ τὰ ἐκείνων σκοπῶμεν. ἐπεὶ τὸ πῦρ θερμὸν ἅμα καὶ λαμπρόν ἐστι, δεῖ τὴν ἀντικειμένην τῷ πυρὶ φύσιν ψυχράν τε εἶναι καὶ σκοτεινήν. ἀντίκειται γὰρ ὡς τῷ λαμπρῷ τὸ ζοφερὸν, οὕτω τῷ θερμῷ τὸ ψυχρόν. ἔστι γὰρ ὡς ὄψεως τὸ σκοτεινὸν, οὕτω τὸ ψυχρὸν ἁφῆς συγχυτικόν. ἡ δὲ θερμότης διαχεῖ τὴν αἴσθησιν τοῦ ἁπτομένου, καθάπερ ἡ λαμπρότης τοῦ ὁρῶντος. τὸ ἄρα πρώτως σκοτεινὸν ἐν τῇ φύσει, πρώτως καὶ ψυχρόν ἐστιν. ὅτι δὲ ἀὴρ τὸ πρώτως σκοτεινόν ἐστιν, οὐδὲ τοὺς ποιητὰς λέληθεν. ἀέρα γὰρ τὸ σκότος καλοῦσιν. Ἀὴρ γὰρ παρὰ νηυσὶ βαθὺς ἦν, οὐδὲ σελήνη Οὐρανόθεν προὔφαινεν. καὶ E πάλιν, Αὐτίκα δ' ἠέρα μὲν σκέδασεν καὶ ἀπῶσεν ὀμίχλην, Ἠέλιος δ' ἐπέλαμψε, μάχη δ' ἐπὶ πᾶσι φαάνθη. καὶ γὰρ κνέφας τὸν ἀφώτιστον ἀέρα καλοῦσι, κενὸν (ὡς ἔοικε) φάους ὄντα· καὶ νέφος ὁ συμπεσὼν καὶ πυκνωθεὶς ἀὴρ ἀποφάσει φωτὸς κέκληται. καλεῖται δὲ καὶ ἀχλὺς καὶ ὁμίχλη, καὶ ὅσα τοῦ φωτὸς οὐ παρέχει τῇ αἰσθήσει δίοψιν, ἀέρος εἰσὶ διαφοραί· καὶ τὸ ἀειδὲς αὐτοῦ καὶ ἄχρωστον, Ἅδης καὶ Ἀχέρων ἐπίκλησιν ἔσχεν. ὥσπερ οὖν αὐγῆς ἐπιλιπούσης σκοτεινὸς ἀὴρ, οὕτω θερμοῦ μεταστάντος τὸ ἀπολειπόμενον ἀὴρ ψυχρός, ἄλλο δὲ οὐδέν ἐστι. διὸ καὶ τάρταρος οὗτος ὑπὸ ψυχρότητος κέκληται. F δηλοῖ δὲ καὶ Ἡσίοδος, εἰπὼν, ταρταρον ἠερόεντα. καὶ τὸ ῥιγοῦντα πάλλεσθαι καὶ τρέμειν, ταρταρίζειν. ταῦτα μὲν οὖν τοιοῦτον ἔχει λόγον. ἐπεὶ δὲ ἡ φθορὰ μεταβολή τίς ἐστι τῶν φθειρομένων εἰς τοὐναντίον ἑκάστῳ,

A halitum enim compressum labiis atq; densatum, fieri frigidum: emissum aperto ore, ob raritatem calescere. Quem quidem eius errorem refellit Aristoteles. aperto enim ore è nobis ipsis calidum efflari docet: cùm verò flamus compressis labiis, non nos è nobis exspirare aërem, sed eum qui ante os est impelli & rebus incidere. Enimverò si substantiam caloris frigorisq; esse concedimus, progrediamur disputando, & quæ substantia, quod principium, quæ natura sit frigoris, inuestigemus. Ii qui scalenis ac triangularibus figuris in corporibus sitis, rigere nos, tremere, horrere, aliaque id B genus pati ob asperitatem eorum dicunt: quanquam in particularibus errant, principium tamen inde sumunt vnde petendum fuit. Oportet enim tanquam à Vesta, à substantia Vniuersi quæstionem inchoare. Qua in re maximè apparet quo philosophus à medico, rustico, tibicine differat. His enim sufficit extremarum causarum consideratio. Si enim proximam causam perspexerint, vt febris est causa intentio aut humoris in locum alienum illapsus, rubiginis frugum ardores Solis post imbrem, grauis soni fistularum inter se inclinatio: satis hoc artifici est ad suum opus. Physico autem qui veritatem contemplatur, vltimo- C rum cognitio non finis est sed initium ad prima supremaque proficiscendi. Itaque rectè Plato & Democritus causam caloris & grauitatis quærentes, disputationem non ad mentionem ignis & terræ finiuerunt, sed sensilibus ad mente sola cernenda principia reuocandis, vsque ad minima tanquam semina progressi sunt. Veruntamen priùs etiam hæc sensilia tractare expedit, in quibus Empedocles, Strato & Stoici substantias facultatum ponebant: Stoici primum frigidum aëri adscribentes, Empedocles & Strato aquæ. Fortasse etiam fuerit qui terram substantię frigidi subiiciat. D Verùm priùs illorum sententias consideremus. Quoniam ignis & calidus est & splendidus, oportet naturam ei oppositam frigidam esse & tenebrosam. vt enim splendido tenebrosum, sic calido frigidum opponitur: quia sicut tenebræ visum, ita frigus tactum confundit: & calor sensum tangendi, vt splendor videndi diffundit. Ergò quod primùm in natura tenebrosum est, primùm etiam frigidum erit. Aërem autem primum esse tenebrosum, ne poëtas quidem fefellit. tenebras enim aëris nomine afficiunt.

Aër crassus apud naues erat: haud quoq; Luna
E *Effulsit cœlo.* ---

& iterum:

Aëre disiecto, & pulsa caligine Solem
Reddidit, vt pugnam posset iam quisq; videre.

aërem quoq; luminis expertem cnephas dicunt, quasi cenon phaus, id est, inanem lucis: & nephos nubes aër coactus dēsatusq; appellatur. achlys etiam & homichla, quæ caliginē & nubeculam notant, & quæ alia luminis sensum impediunt, aëris sunt differentię: cuius id quod videri non potest & colore vacat, Ades, id est Pluto, & Acheron nominatur. Sicut ergo splendore deficiente tenebrosus F fit aër: ita calore deserente quod restat, nihil aliud est quàm aër frigidus. itaq; etiam tartarus dicitur à frigore: quod etiā Hesiodus docuit, tartarū appellans aërosum. & qui horrore tremūt ac quassantur, tartarizein dicuntur. Horū ergo hæc est ratio. Iam quoniā interitus rei, mutatio eius est in contrariū,

σκοπῶμεν

videamus rectene hoc dictum ſit, ignis mortem eſſe ortum aeris. Ignis enim moritur ipſe etiam ſicut animal, vel vi exſtinctus, vel ſua ſpõte emarceſcens. Exſtinctio autem illuſtriorem facit eius in aerem transmutationẽ. nam fumus aeris eſt ſpecies, & nidor (vt eſt apud Pindarum) aeris recalcitrans fumo. Veruntamẽ etiam flamma ob inopiam tabeſcente, vt in lucernis, cernere licet ſummum eius in caliginoſum ac tenebroſum aerem abire. Vapor quoque qui à balneo vel cum ad ignẽ calefacti ſumus, affuſa frigida effertur, ſatis demonſtrat calorem pereuntẽ in aerem mutari, vt naturę ordine oppoſitũ igni: vnde ſequebatur, aerẽ primum tenebroſum eſſe & frigidum. Porro omnium quæ à frigore in corporibus efficiuntur vehementiſſima & violẽtiſſima res congelatio, in aqua à frigore efficitur. Ipſa.n. ſuapte natura aqua facilime diffunditur, inſtabiliſq; eſt & à concretione aliena: ab aere autẽ propter eius frigiditatem conſtricta craſſeſcit & cogitur. Ideo dictũ eſt: *Cõtinuo ninget, Boreã ſi prouocet Auſter.* auſtro enim tanquam materiam præparante humorẽ, eum ſuccedens Aquilo adſtringit. & maxime hoc niues docent: aerem enim edentes & ante ſe ſpirantes tenuẽ atq; frigidum, ita defluunt. Ariſtoteles etiam cotes plumbi colliquari ſcribit ac fluere præ gelu & hyeme, ſola aqua accedente. aer autem, vt apparet, cogit corpora frigore, itaq; diſſipat & rumpit. Præterea aqua à fonte auulſa facilius concreſcit. magis.n. aer obtinet vi ſua adverſus minorem rem. Quod ſi quis frigidam ex puteo aquã in vaſe rurſum in puteum demittat, ita vt aquam vas non attingat, ſed in aere pendeat: paulo poſt temporis ſpacio eam quam ante frigidiorẽ ſentiet. Quod quidem maximo eſt argumento, primam frigoris cauſam non eſſe adſcribendam aquæ, ſed aeri. Equidem magnorum fluviorum nullus profunde gelu coit. non enim ad imũ penetrat aer, ſed ea tantum adſtringit frigore ſuo, quæ amplectitur propius pertingens. Itaq; barbari pedites eos tranſeunt, præmiſſis vulpibus. nam niſi craſſa ſit glacies, ſed tantum ſuperficiẽ durauerit, animaduertentes eæ hoc è ſtrepitu infra profluentis aquę, retro abeunt. Sunt etiam qui piſces tum captant partem glaciei aqua ſoluentes calida, aqua tunc funiculum hami demitti ſinente. Adeo nihil in profundo agit frigus. At verò quę in ſummo ſunt, ita à concretione iſta mutantur, vt aqua in ſe coacta atq; compreſſa naues collidat atq; perfringat. vt teſtantur qui nunc cũ Cęſare ad Iſtrũ in hybernis fuerunt. Quanquã id ipſum quod nobis vſu venit, ſatis locuples teſtimoniũ perhibet. Nam poſtquã loti ſumus & deſudauimus, tunc magis refrigeramur: corporibus laxatis multũ frigoris vnà cũ aere recipientes. Idẽ hoc aquę accidit. nã facilius frigeſcit, ſi calefiat prius: quod ſic facilius ab aere poteſt affici. quãdo etiã qui feruentes aquas ſurſum exhauriunt, inq; ſublimi collocant, nihil nimirũ agunt aliud quam quod eas multo permiſceri volũt aere. Atq; his quidẽ, Fauorine, probabilitatibus nititur ea oratio, quę principẽ frigidi facultatẽ aeri vindicat. Quæ verò eam aquæ deferunt, non diſſimilibus vtitur principiis: nempe hoc ipſum quoq; fato Empedocle:

Splendentem, & calidum cernes equidem vndiq; Solem:
Aſt imbrem prorſus tenebroſumq; horribilemq;.

Cum enim calido frigidum ita, vt ſplendido nigrum oppoſuerit, hoc nobis colligendum dedit, ita eiuſdem ſubſtantiæ eſſe nigredinem & frigus,

A σκοπῶμεν εἰ καλῶς εἴρηται τὸ, πυρὸς θάνατος, ἀέρος γένεσις. θνήσκει γὰρ καὶ πῦρ, ὥσπερ ζῶον, ἢ βίᾳ σβεννύμενον, ἢ δι' αὑτοῦ μαραινόμενον. ἡ μὲν οὖν σβέσις ἐμφανεστέραν ποιεῖ τὴν εἰς ἀέρα μεταβολὴν αὐτοῦ· καὶ γὰρ ὁ καπνὸς ἀέρος ἐστὶν εἶδος, καὶ ἡ κατὰ Πίνδαρον Ἀέρος κνίσσ' ἀντιλακτίζουσα καπνῷ, λιγνὺς καὶ ἀναθυμίασις. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ φθινούσης ἀτροφίᾳ φλογὸς ἰδεῖν ἐστιν ὥσπερ ἐπὶ τῶν λύχνων τὸ ἄκρον εἰς ἀέρα καὶ γνοφώδη δὲ ζοφερὸν ἀποχεόμενον. ἱκανῶς δὲ καὶ ὁ τῶν μετὰ λουτρὸν ἢ πυρίαν περιχεομένων ψυχρὸν ἀνιὼν ἀτμὸς ἐνδείκνυται τὴν εἰς ἀέρα τοῦ θερμοῦ φθειρομένου μεταβολὴν, ὡς φύσει πρὸς τὸ πῦρ ἀντι-

B κείμενον· ᾧ τὸ πρώτως τὸν ἀέρα σκοτεινὸν εἶναι καὶ ψυχρὸν ἠκολούθει. καὶ μὴν, ἁπάντων γε τῶν γινομένων ὑπὸ ψυχρότητος τοῖς σώμασι, σφοδρότατον καὶ βιαιότατον ἡ πῆξις οὖσα, πάθος μέν ἐστιν ὕδατος, ἔργον δὲ ἀέρος. αὐτὸ μὲν γὰρ καθ' ἑαυτὸ τὸ ὕδωρ εὐδιάχυτον καὶ ἀπαγὲς δὲ ἀσύστατόν ἐστιν· ἐντείνεται δὲ καὶ συνάγεται τῷ ἀέρι σφιγγόμενον ὑπὸ ψυχρότητος. διὸ καὶ λέλεκται, Εἰ δὲ νότος βορέην προκαλέσσεται, αὐτίκα νίψει. τοῦ γὰρ νότου καθάπερ ὕλην τὴν ὑγρότητα παρασκευάσαντος, ὁ βόρειος ἀὴρ ὑπολαβὼν ἔπηξε. καὶ δῆλόν ἐστι μάλιστα περὶ τὰς χιόνας. ἀέρα γὰρ μεθεῖσαι καὶ προαναπνεύσασαι λεπτὸν καὶ ψυχρὸν, οὕτω

C ῥέουσιν. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ τὰς ἀκόνας τοῦ μολίβδου τήκεσθαί φησι καὶ ῥεῖν ὑπὸ κρύους καὶ χειμῶνος, ὕδατος μόνου πλησιάζοντος αὐταῖς. ὁ δὲ ἀὴρ (ὡς ἔοικε) συνελαύνων τὰ σώματα τῇ ψυχρότητι, καταθραύει καὶ ῥήγνυσιν. ἔτι τοίνυν τὰ μὲν ἀποσπασθέντα τῆς πηγῆς ὕδατα, μᾶλλον πήγνυται· μᾶλλον γὰρ ὁ ἀὴρ ἐπικρατεῖ τοῦ ἐλάττονος. ἂν δέ τις ψυχρὸν ἐκ φρέατος ὕδωρ λαβὼν ἐν ἀγγείῳ, καὶ καθεὶς αὖθις εἰς τὸ φρέαρ ὥστε μὴ ψαύειν τοῦ ὕδατος τὸ ἀγγεῖον, ἀλλ' ἐν τῷ ἀέρι κρέμασθαι περιμείνῃ χρόνον οὐ πολὺν, ἔσται ψυχρότερον τὸ ὕδωρ. ᾧ μάλι-

D στα δηλοῦται, τὸ μὴ τοῦ ὕδατος εἶναι τὴν πρώτην αἰτίαν τῆς ψυχρότητος, ἀλλὰ τοῦ ἀέρος. τῶν γε μὴν μεγάλων ποταμῶν οὐδεὶς πήγνυται διὰ βάθους. οὐ γὰρ καθίησιν εἰς ὅλον ὁ ἀὴρ, ἀλλ' ὅσα τῇ ψυχρότητι περιλαμβάνει ψαύων καὶ πλησιάζων, ταῦτα ἵστησιν. ὅθεν οἱ βάρβαροι διαβαίνουσι πεζῇ, προβαλόντες ἀλώπεκας. αἳ γὰρ μὴ πολὺς ἀλλ' ἐπιπόλαιος ὁ πάγος ᾖ, αἰσθανόμεναι τῷ ψόφῳ τοῦ ὑπορρέοντος, ἀναστρέφουσιν. ἔνιοι δὲ καὶ θηρεύουσιν ἰχθῦς, ὕδατι θερμῷ τὸν πάγον περιλύοντες καὶ χαλῶντες, τότε τὴν ὁρμιὰν διεξαλμένων. οὕτως οὐδὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τὸ ἐν βάθει πέπονθε. καίτοι τῶν ἄνω τοσαύτη γίνεται μεταβολὴ διὰ τὴν πῆξιν, ὥστε συντρίβειν τὰ πλοῖα τὸ ὕδωρ

E ἀποβιαζόμενον εἰς ἑαυτὸ καὶ συνθλιβόμενον, ὡς ἱστοροῦσιν οἱ νῦν μετὰ τοῦ Καίσαρος ἐπὶ τοῦ Ἴστρου διαχειμάσαντες. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ περὶ ἡμᾶς συμβαῖνον ἱκανὴν μαρτυρίαν δίδωσι. μετὰ γὰρ τὰ λουτρὰ, καὶ τὰς ἐξιδρώσεις, περιψυχόμεθα μᾶλλον τοῖς σώμασιν ἀνειμένοις καὶ διακεχυμένοις πολλὴν ψυχρότητα μετὰ τοῦ ἀέρος καταδεχόμενοι. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ τὸ ὕδωρ πάσχει. ψύχεται γὰρ, ἂν προθερμανθῇ, μᾶλλον εὐπαθέστερον τῷ ἀέρι γενόμενον. ὁπότε τὰ ζέοντα τῶν ὑδάτων ἀναρριπτοῦντες καὶ μετεωρίζοντες, οὐδὲν ἄλλο δήπου ποιοῦ-

F σιν, ἢ πρὸς ἀέρα πολὺν ἀνακεραννύουσιν. ὁ μὲν οὖν τῷ ἀέρι τὴν πρώτην ἀποδιδοὺς τῆς ψυχρότητος δύναμιν ὦ Φαβωρῖνε λόγος, ἐν τοιαύταις ἐστὶ πιθανότησιν. ὁ δὲ τῷ ὕδατι, λαμβάνει μὲν καὶ αὐτὸς ἀρχὰς ὁμοίως· οὕτω πως τοῦ Ἐμπεδοκλέους, λέγοντος, Ἠέλιον μὲν λαμπρὸν ὁρᾶν καὶ θερμὸν ἁπάντῃ, Ὄμβρον δ' ἐν πᾶσι δνοφόεντά τε ῥιγαλέον τε. τῷ γὰρ θερμῷ τὸ ψυχρὸν, ὡς τῷ λαμπρῷ τὸ μέλαν, ἀντιτάξας, συλλογίσασθαι δέδωκεν ὅτι τῆς αὐτῆς οὐσίας ἐστὶ τὸ μέλαν καὶ τὸ ψυχρὸν,

ὡς τὸ αὐτὸ τὸ λαμπρὸν καὶ τὸ θερμόν. ὅτι δ' οὐ τοῦ ἀέρος τὸ μέλαν ἀλλὰ τοῦ ὕδατός ἐστιν, ἡ αἴσθησις ἐπιμαρτυρεῖ, τῷ μὲν ἀέρι μηδενός, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, μελαινομένου, τῷ δ' ὕδατι πάντων. ἂν γὰρ τὸ λευκότατον ἐμβάλῃς ἔριον εἰς ὕδωρ ἢ ἱμάτιον, ἀναφαίνεται μέλαν καὶ διαμένει, μέχρις ἂν ὑπὸ θερμότητος ἐξικμασθῇ τὸ ὑγρὸν, ἢ ἄχθεσι καὶ βάρεσιν ἐκπιεσθῇ. τῆς τε γῆς ὕδατι ῥαινομένης, διαμελαίνονται οἱ καταλαμβανόμενοι ταῖς σταγόσι τόποι, τῶν ἄλλων ὁμοίων μενόντων. αὐτοῦ μὲν οὖν τοῦ ὕδατος σκοτεινότατον ὑπὸ πλήθους φαίνεται τὸ βαθύτατον, οἷς δ' ἀὴρ πλησιάζει, ταῦτα περιλάμπεται καὶ διαγελᾷ. τῶν δ' ἄλλων ὑγρῶν διαφανὲς μάλιστα τοὔλαιόν ἐστι, πλεῖστον χωροῦν ἀέρι. τούτου δὲ τεκμήριον ἡ κουφότης, δι' ἣν ἐπιπολάζει πᾶσιν, ὑπὸ τοῦ ἀέρος ἀναφερόμενον. ποιεῖ δὲ καὶ τὴν γαλήνην ἐν τῇ θαλάττῃ, τοῖς κύμασιν ἐπιρραινόμενον, οὐ διὰ τὴν λειότητα τῶν ἀνέμων ἀπολισθανόντων, ὡς Ἀριστοτέλης ἔλεγεν· ἀλλὰ παντὶ μὲν ὑγρῷ τὸ κῦμα διαχεῖται πληττόμενον, ἰδίως δὲ τοὔλαιον αὐγὴν καὶ καταφάνειαν ἐν βυθῷ παρέχει, διαστελλομένων τῷ ἀέρι τῶν ὑγρῶν. οὐ γὰρ μόνον ἐπιπολῆς διανυκτερεύουσιν, ἀλλὰ καὶ κάτω τοῖς σπογγοθήραις διαφυσώμενον ἐκ τοῦ στόματος ἐν τῇ θαλάττῃ φέγγος ἐνδίδωσιν. οὐ μᾶλλον οὖν τῷ ἀέρι τοῦ μέλανος ἢ τῷ ὕδατι μέτεστιν, ἧττον δὲ τοῦ ψυχροῦ. τὸ γοῦν ἔλαιον ἀέρος πλεῖστον τῶν ὑγρῶν μετέχον, ἥκιστα ψυχρόν ἐστι, καὶ πήγνυται μαλακῶς. ὁ γὰρ ἀὴρ ἐγκεκραμένος οὐκ ἐᾷ σκληρὰν γενέσθαι τὴν πῆξιν. βελόνας δὲ καὶ πόρπας σιδηρᾶς καὶ τὰ λεπτὰ τῶν ἔργων οὐχ ὕδατι βάπτουσιν, ἀλλ' ἐλαίῳ, τὴν ἄγαν ψυχρότητα φοβούμενοι τοῦ ὕδατος, ὡς διαστρέφουσαν. ἀπὸ τούτων γὰρ δικαιότερόν ἐστιν ἐξετάζειν τὸν λόγον, οὐκ ἀπὸ τῶν χρωμάτων· ἐπεὶ καὶ χιὼν καὶ χάλαζα καὶ κρύσταλλος ἅμα λαμπρότατα καὶ ψυχρότατα· καὶ πάλιν ἡ πίττα θερμότερόν ἐστι μέλιτος καὶ σκοτωδέστερον. ὅμως δὲ θαυμάζω τῶν ἀξιούντων τὸν ἀέρα ψυχρὸν εἶναι διὰ τὸ σκοτεινόν, εἰ μὴ συνορῶσιν ἑτέρους ἀξιοῦντας θερμὸν εἶναι διὰ τὸ κοῦφον. οὐ γὰρ οὕτω τῷ ψυχρῷ τὸ σκοτεινόν, ὡς τὸ βαρὺ καὶ στάσιμον οἰκεῖόν ἐστι καὶ συγγενές. πολλὰ γὰρ ἄμοιρα θερμότητος ὄντα, μετέχει λαμπηδόνος, ἐλαφρὸν δὲ καὶ κοῦφον καὶ ἀνωφερὲς οὐδέν ἐστι τῶν ψυχρῶν. ἀλλὰ καὶ τὰ νέφη μέχρι μὲν ἀέρος οὐσίᾳ μᾶλλον προσήκει, μετεωρίζεται· μεταβαλόντα δ' εἰς ὑγρόν, εὐθὺς ὀλισθαίνει, καὶ τὸ κοῦφον οὐχ ἧττον ἢ τὸ θερμὸν ἀποβάλλει, ψυχρότητος ἐγγινομένης· καὶ τοὐναντίον ὅταν θερμότης ἐπέλθῃ, πάλιν ἀναστρέφει τὴν κίνησιν, ἅμα τῷ μεταβάλλειν εἰς ἀέρα, τῆς οὐσίας ἄνω φερομένης. καὶ μὴν οὐδὲ τὸ τῆς φθορᾶς ἀληθές ἐστιν. οὐ γὰρ εἰς τοὐναντίον ἀλλ' ὑπὸ τοὐναντίου φθείρεται τῶν ἀπολλυμένων ἕκαστον, ὥσπερ τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ ὕδατος εἰς τὸν ἀέρα. τὸ γὰρ ὕδωρ ὁ μὲν Αἰσχύλος, εἰ καὶ τραγικῶς, ἀλλ' ἀληθῶς εἶπε, Παῦε ὕδωρ, δίκην πυρός. Ὅμηρος δὲ τῷ ποταμῷ τὸν Ἥφαιστον, καὶ τῷ Ποσειδῶνι τὸν Ἀπόλλωνα κατὰ τὴν μάχην φυσικῶς μᾶλλον ἢ μυθικῶς ἀντέταξεν. ὁ δ' Ἀρχίλοχος ἐπὶ τῆς τἀναντία φρονούσης οὐ κακῶς εἶπε, Τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρί, τῇ ἑτέρῃ δὲ πῦρ. ἐν δὲ Πέρσαις τῶν ἱκετευμάτων μέγιστον ἦν καὶ ἀπαραίτητον, εἰ πῦρ λαβὼν ὁ ἱκετεύων καὶ ἐν ποταμῷ βεβηκὼς ἀπειλοίη μὴ τυχὼν τὸ πῦρ ἐς τὸ ὕδωρ ἀφήσειν. ἐτύγχανε μὲν γὰρ ὧν ἐδεῖτο, τυχὼν δ' ἐκολάζετο διὰ τὴν ἀπειλήν, ὡς παρὰ νόμον καὶ κατὰ τῆς φύσεως γενομένην. καὶ τοῦτο δὴ τὸ πρόχειρον ἅπασι, πῦρ ὕδατι μιγνύναι, τὸ παροιμιαζόμενον ἐν τοῖς ἀδυνάτοις, μαρτυρεῖν ἔοικεν ὅτι τῷ πυρὶ τὸ ὕδωρ πολέμιόν ἐστι, καὶ ὑπὸ τούτου φθείρεται καὶ κολάζεται σβεννύμενον.

A vt eiuſdē ſunt ſplendor & calor. Nigredinē verò non ad aerem, ſed ad aquā pertinere ſenſus teſtatur. Nulla enim res ab aere nigra, ab aqua omnes nigræ redduntur. ſi enim candidiſſimā lanam vel veſtem in aquam iniicies, nigra inde eximetur, colorq; is manebit tantiſper, dum vel calor liquorem exſiccet, vel prælū aut pondus ſuperimpoſitū elidat. Et cum terra conſpergitur aqua, nigricāt loca guttis occupata, reliquis priſtinū colorem conſeruantibus. Ipſiuſq; adeo aquæ, ſi copioſa ſit, quod imū eſt, obſcuriſſimū eſt: cum partes aeri propinquæ pelluceant atq; niteant. Ad hęc de reliquis humoribus maxime pellucidū eſt oleum, quia B plurimū in ſe habet aeris. cui rei certo id eſt argumēto leuitas, ob quam omnibus innatat humoribus, ab aere ſurſum elatum. Quin & in fluctus marinos ſi inuergatur, tanquillitatem facit: non ventis ob leuitatem eius inde delabentibus, (quod Ariſtoteles putauit) ſed quia fluctus quouis humore ictus ſubſidat. Hoc oleo peculiare eſt, quod ſplendorem & perſpicuitatē in fundo aquæ præſtat, aere humorem diſſipante. non.n. dūtaxat in ſuperficie iis qui noctu ſpōgias captant, ſed etiā vrinando eas in profundo maris conſectantibus ex ore efflatum lumen præbet. Non plus igitur nigredinis aeri quam oleo, minus etiā fri- C gidi ineſt. Nam oleū, quo nullus humorum plus in ſe habet aerei, minime frigidū eſt, molliterq; coit. quia aer in eius temperie contentus, non patitur id duriter adſtringi. Acus quoq; & fibulas ferreas, aliaq; horum affinia opera non aqua tingunt, ſed oleo, veriti ne aqua ob nimiam ſuam frigiditatē ea pervertat. Nimirum.n. ab his æquius eſt iudicium peti, quam à coloribus. quandoquidē nix, grando, glacies, ſimul & nitidiſſima ſunt & frigidiſſima. & rurſum pix cum opacior eſt, tum calidior melle. Cæterum hoc etiam miror, eos qui aerē propterea quod ſit tenebroſus, frigidum ſtatuunt, nō animadvertere eū ab aliis propter- D ea calidum aſſeri, quia ſit leuis. Nam tenebroſum iſthuc non tam familiariter cōgruit frigido, quam graue & in ſtatu perſiſtens. Multa quippe caloris inania, ſplendorē tamen habent. leue, & quod ſponte ſurſum efferatur, nihil eſt eorum quæ ſint frigida. Ipſæ quidē nubes, dum aereā ſeruant naturam, in ſublime feruntur. deinde in humidum mutatæ, ſtatim deorſum labuntur: & frigore recepto non minus leuitatē quam calorem amittunt. ac vice verſa calore in eas incidente, rurſum ſurſum feruntur, ſimul & aereā recuperantes naturā, & ſurſum enitentes. Id quoq; argumentū quod de interitu afferebatur, vanū eſt. Non.n. in con- E trariū abit quidquid interit, ſed à contrario corrumpitur. Sic ignis vel aqua dū perimitur, in aerem mutatur. Nā Æſchylus non tam tragice quàm vere dixit:

Compeſce aquam, ignis ſupplicium. & Homerus fluvio Vulcanum, Neptuno Apollinem in pugna phyſice magis quam fabuloſe oppoſuit. ac Archilochus de contraria ſentiente non male dixit, *Illa dolos nectens, aquam ferebat altera Manu, alteraque ignem.* Apud Perſas vero ſupplicandi genus erat acerrimum & repulſæ ſecurum, ſi ſupplex cum igne in fluvium deſcendens, minaretur ignem ſe in eum abiecturum niſi impetraret quod petebat. fiebat enim compos F voti, ſed puniebatur propter comminationē, vtpote iniuſtā & naturæ contrariam. Illud quoq; tritum, Ignē aquæ miſces, vſurpatū in eos qui vi conātur efficere quod fieri eſt nefas, teſtari videtur igni aquam eſſe hoſtem, ab eaq; illū perimi & exſtinguendo multari:

non ab aere, in quem suo interitu mutatur. Si.n.id in quod quidvis mutatur, contrarium est: magis aduersabitur aeri ignis quam aqua. Mutatur.n.in aquã, dum coit: in ignẽ, cum dissipatur. sicut rursum aqua dissipando in aerem, coeundo in terram abit: vt ego arbitror ob familiaritatem & cognationem cum vtroq;, non quod alteri eorum contraria sit atq; inimica. Illi vero modo dixerint, argumentũ corrumpunt. Absurdissimum vero dictu est, ab aere aquam cogi, cum ipsum aerem nusquam videamus concrescere. Nubes enim, nebulæ, & nubeculæ, congelatio non sunt, sed coitio quædam & crassicies humidi ac vaporibus repleti aeris: cum siccus aer ne ad eam quidem vsq; mutationem refrigeretur. Sunt enim certi quidam montes qui neq; nubem, neque rorem, neque nubeculam admittunt, verticibus eorum in aerem purum humorisq; expertem penetrantibus. vnde liquet vel in primis inferioris aeris coitionem & densationem aeri ob humoris & frigoris admixtionem contingere. Rationi autem consentaneum est, quod magnorum fluminum ima non constringuntur gelu. Superiora.n.congelata, exhalationem non transmittunt: eaq; intus contenta atq; relisa calorem præbet humori qui in profundo est. quod eo demõstratur, quia glacie soluta multũ vaporem aquę emittunt. Hinc & animalium corpora per hyemem sunt calidiora, quod calorem à foris circumstante frigore intro cõpulsum intus cohibent. Illæ verò sursum exhaustiones aquæ & in sublime elationes, non tantum calorem aquis auferunt, sed & frigiditatem. itaque minime niuem aut ex hac expressum humorem mouent, qui valde frigidam requirunt. motus enim vtrunq; amolitur. Hanc autem vim nõ aeris esse sed aquæ, sic licet deintegro ratiocinari. Principio probabile non est aerem, qui ætheri appropinquat, superficiemq; eius contingens, ab ignea tangitur substantia, vi esse præditum contraria. nam neq; aliàs id fieri potest, cum tangatur & extremis continuetur ei suis: & rationi non convenit, naturam deinceps à corrumpente posuisse, eique contiguum fecisse id quod corrumpatur, tanquam ea non communicationis & consonantiæ, sed pugnæ esset effectrix. Vtitur vero natura rebus non sinceris, neq; repugnantibus: sed alternatim positum quendam rerum ordinemq;, non perimendis, sed communicãdis naturis aptum mediis insertis instituit. Talis est aeris natura, qui inter ignem & aquam interiectus, & vtrunque eorum contingens, neq; calidus ipse est, neque frigidus, sed temperie ex vtroq; extremorum leui innoxiaq; mixtus. Porro aer vbique est æqualis: non tamen omnibus in locis æque hyems & frigus sunt. nã aliæ partes orbis terrarum frigidæ sunt & humidæ, aliæ siccæ & calidæ, non fortuito quidem hoc, sed quod vna est frigoris & humidi natura. Africæ enim maior pars calida est & aquarum expers. Scythiam, Thraciam, & Pontũ qui pervagati sunt, lacus habere magnos aiunt, ac fluminibus permeari magnis. & quæ in medio sunt palustria & lacuum similia, maxime frigent ob exhalationes humorum. Posidonius dum frigoris causam facit, quod aer palustris recens sit & humidus, nostram opinionem magis etiã probabilem facit, tantum abest vt fidem ei deroget. non enim aer vt recentior quisque est, ita videretur frigidior, nisi in humidis origo inesset frigoris. Rectius ergo Homerus fontem eius indicans dixit:

A οὐχ ὑπὸ τοῦ ἀέρος τεῖνον, ὃς ὑπολαμβάνει τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ δέχεται μεταβάλλοντος. εἰ γὰρ αἰτία εἰς ὃ μεταβάλλει τὸ φθειρόμενον ἐναντίον ἐστὶ, μᾶλλον τῷ ἀέρι τὸ πῦρ ἢ τὸ ὕδωρ ἐναντίον φαίνεται. μεταβάλλει γὰρ εἰς ὕδωρ, συνιστάμενος· εἰς δὲ πῦρ, διακρινόμενος. ὥσπερ αὖ πάλιν τὸ ὕδωρ διακρίσει μὲν, εἰς ἀέρα φθείρεται, συγκρίσει δὲ, εἰς γῆν· ὡς μὲν ἐγὼ νομίζω, δι' οἰκειότητα τὴν πρὸς ἀμφότερα καὶ συγγένειαν, οὐχ ὡς ἐναντίον ἑκατέρῳ καὶ πολέμιον. ἐκεῖνοι δὲ ὁποτέρως ἂν εἴπωσι, τὸ ἐπιχείρημα διαφθείρουσι. πήγνυσθαί γε μὴν ὑπὸ τοῦ ἀέρος φάναι ὕδωρ, ἀλογώτατόν ἐστιν, αὐτὸν τὸν ἀέρα μηδαμοῦ πηγνύμενον ὁρῶντας. νέφη γὰρ
B καὶ ὁμίχλαι καὶ κηκίδες, οὐ πήξεις εἰσὶν, ἀλλὰ συστάσεις καὶ παχύτητες ἀέρος διεροῦ καὶ ἀτμώδεις. ὁ δὲ ἄνικμος καὶ ξηρὸς οὐδὲ ἄχρι ταύτης τὴν κατάψυξιν ἐνδέχεται τῆς μεταβολῆς. ἔστι γὰρ ἃ τῶν ὀρῶν οὐ λαμβάνει νέφος οὐδὲ δρόσον, οὐδὲ ὁμίχλην, εἰς καθαρὸν ἀέρα καὶ ἄμοιρον ὑγρότητος ἐξικνούμενα τοῖς ἄκροις. ᾧ μάλιστα δῆλόν ἐστιν ὡς ἡ κάτω πύκνωσις καὶ σύστασις τῷ ἀέρι συμμεμιγμένον ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν ἐνδίδωσι. τὰ δὲ κάτω τῶν μεγάλων ποταμῶν οὐ πήγνυται κατὰ λόγον. τὰ γὰρ ἄνω παγέντα τὴν ἀναθυμίασιν οὐ δίδωσιν, ἀλλ' ἐγκαθειργνυμένη καὶ ἀποστρεφομένη θερμότητα παρέχει τοῖς διὰ βάθους ὑγροῖς. ἀπόδειξις δὲ τού-
C του, τὸ, λυομένου τοῦ πάγου πάλιν ἀτμὸν πολὺν ἐκ τῶν ὑγρῶν ἀναφέρεσθαι. διὸ καὶ τὰ τῶν ζώων σώματα χειμῶνός ἐστι θερμότερα, τῷ συνέχειν τὸ θερμὸν ἐν ἑαυτοῖς, ὑπὸ τῆς ἔξωθεν ψυχρότητος εἴσω συνελαυνόμενον. αἱ δὲ ἀναρρίψεις καὶ μετεωρίσεις οὐ μόνον τὸ θερμὸν ἐξαιροῦσι τῶν ὑδάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ ψυχρόν. ὅθεν ἥκιστα τὰς χιόνας καὶ τὸ συνθλιβόμενον ὑγρὸν ἀπ' αὐτῶν οἱ σφόδρα ψυχροῦ δεόμενοι κινοῦσιν· ἐκστατικὸν γὰρ ἀμφοῖν ἡ κίνησις. ὅτι δὲ οὐκ ἀέρος ἐστὶν ἀλλ' ὕδατος ἡ τοιαύτη δύναμις, οὕτως ἄν τις ἐξ ὑπαρχῆς ἐπέλθοι. πρῶτον μὲν οὐκ εἰκός ἐστιν ἀέρα τῷ αἰθέρι γειτνιῶντα, καὶ ψαύοντα τῆς περιφορᾶς, καὶ ψαυ-
D όμενον οὔσης πυρώδους, τὴν ἐναντίαν ἔχειν δύναμιν. οὔτε γὰρ ἄλλως δυνατὸν ἁπτόμενον καὶ συνεχῆ τοῖς πέρασιν ὄντα· οὔτε τὴν φύσιν ἔχει λόγον ἐφεξῆς τῷ φθείροντι τάξαι τὸ φθειρόμενον, ὥσπερ οὐ κοινωνίας οὖσαν οὐδὲ ἁρμονίας, ἀλλὰ πολέμου καὶ μάχης δημιουργόν. χρῆται δὲ οὐκ ἀκράτοις, οὐδὲ ἀντιτύποις, ἀλλ' ἐναλλὰξ ἔχουσα θέσιν καὶ τάξιν οὐκ ἀναιρετικὴν ἀλλὰ κοινωνικὴν δι' ἑτέρων καὶ συνεργὸν ἐν μέσῳ παραπλεκομένην ἔχουσι· καὶ ταύτην εἴληφεν ὁ ἀὴρ, ὑποκεχυμένος τῷ πυρὶ πρὸ τοῦ ὕδατος, καὶ διαδιδοὺς ἐπ' ἀμφότερα καὶ συνάγων, οὔτε θερμὸς ὢν αὐτὸς, οὔτε ψυχρὸς, ἀλλὰ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ μετακέρασμα
E καὶ κοινώνημα, μιγνυμένων ἐν αὐτῷ μίξιν ἀβλαβῆ καὶ μαλακῶς ἐνιεῖσαν καὶ δεχομένην τὰς ἐναντίας ἀκρότητας. ἔπειτα πανταχοῦ μέν ἐστιν ἀὴρ ἴσος, οὐ πανταχοῦ δὲ χειμὼν ὅμοιος, οὐδὲ ψυχρός. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ μέρη ψυχρὰ καὶ κάθυγρα, ταῦτα δὲ ξηρὰ καὶ θερμὰ τῆς οἰκουμένης, οὐ κατὰ τύχην, ἀλλὰ τῷ μίαν οὐσίαν ψυχρότητος καὶ θερμότητος εἶναι. Λιβύης μὲν γὰρ ἔνθερμος ἡ πολλὴ καὶ ἄνυδρος· Σκυθίαν δὲ καὶ Θρᾴκην καὶ Πόντον οἱ πεπλανημένοι λίμνας τε μεγάλας ἔχειν καὶ ποταμοῖς διαρρεῖσθαι βάθεσι καὶ πολλοῖς ἱστοροῦσιν. αὐτῶν τε τῶν ἐν μέσῳ τόπων τὰ παράλιμνα καὶ
F ἑλώδη, ψῦχος ἔχει μάλιστα, διὰ τὰς ἀπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιάσεις. Ποσειδώνιος δὲ τῆς ψυχρότητος αἰτίαν εἰπὼν τὸ πρόσφατον εἶναι τὸν ἕλειον ἀέρα καὶ νοτερὸν, οὐκ ἔλυσε τὸ πιθανὸν, ἀλλ' ἀπιθανώτερον ἐποίησεν. οὐ γὰρ ἂν ἐφαίνετο τοῦ ἀέρος ὁ πρόσφατος ἀεὶ ψυχρότερος, εἰ μὴ τὸ ψυχρὸν ἐν τοῖς ὑγροῖς τὴν γένεσιν εἶχε. βέλτιον οὖν Ὅμηρος

A Αὔρη δ' ἐκ ποταμοῦ ψυχρή, πρὸς τὴν πηγὴν τῆς ψυχρότητος ἔδειξεν. ἔτι δὲ τὴν μὲν αἴσθησις πολλάκις ἡμᾶς ἐξαπατᾷ· ὅταν ἱματίων ἢ ἐρίων, ψυχρῶν θιγγάνωμεν, οἰόμενοι ὑγρῶν θιγγάνειν, διὰ τὸ κοινὴν ἀμφοτέροις οὐσίαν ὑπάρχειν, καὶ τὰς φύσεις συνεγγὺς εἶναι καὶ οἰκείας. ἐν δὲ τοῖς δυσχειμέροις κλίμασι πολλὰ ῥηγνύει τὸ ψῦχος ἀγγεῖα καὶ χαλκᾶ καὶ κεραμεᾶ· κενὸν δὲ οὐδέν, ἀλλὰ πάντα πλήρη, βιαζομένου τῇ ψυχρότητι τοῦ ὕδατος. καίτοι φησὶ Θεόφραστος τὸν ἀέρα ῥηγνύναι τὰ ἀγγεῖα, τῷ ὑγρῷ καθάπερ ἥλῳ χρώμενον. ὅρα δὲ μὴ τοῦτο κομψῶς μᾶλλον ἢ ἀληθῶς εἰρημένον εἴη. ἔδει γὰρ τὰ πίττης γέμοντα μᾶλλον ῥήγνυσθαι ὑπὸ τοῦ ἀέρος, καὶ τὰ γάλακτος. ἀλλ' B ἔοικε τὸ ὕδωρ ἐξ ἑαυτοῦ ψυχρὸν εἶναι καὶ πρώτως. ἀντίκειται γὰρ τῇ ψυχρότητι πρὸς τὴν θερμότητα τοῦ πυρός, ὥσπερ τῇ ὑγρότητι πρὸς τὴν ξηρότητα, καὶ τῇ βαρύτητι πρὸς τὴν κουφότητα. καὶ ὅλως τὸ μὲν πῦρ, διαστατικόν ἐστι καὶ διαιρετικόν. τὸ δὲ ὕδωρ, κολλητικὸν καὶ σχετικόν, τῇ ὑγρότητι συνέχον καὶ πηγνύον. ἢ καὶ παρέσχεν Ἐμπεδοκλῆς ὑπόνοιαν ὡς τὸ μὲν πῦρ νεῖκος οὐλόμενον, σχεδίην δὲ φιλότητα τὸ ὑγρὸν ἑκάστοτε προσαγορεύων. ἐπεὶ τροφὴ μὲν πυρὸς τὸ μεταβάλλον εἰς πῦρ, μεταβάλλει δὲ τὸ συγγενὲς καὶ οἰκεῖον. τὸ δὲ ἐναντίον δυσμετάβλητον, ὡς τὸ ὕδωρ. καὶ αὐτὸ μέν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἄκαυστόν ἐστιν, ὕλην δὲ καὶ πᾶν νοτερὸν καὶ C ξύλα βεβρεγμένα δύσκαυτα παρέχει, καὶ φλόγα ζοφερὰν καὶ ἀμβλεῖαν ὑπὸ χλωρότητος ἀναδίδωσι τῷ ψυχρῷ μαχόμενον πρὸς τὸ θερμόν, ὡς φύσει πολέμιον. σκόπει δὴ καὶ ταῦτα παραβάλλων ἐκείνοις. ἐπεὶ δὲ καὶ Χρύσιππος οἰόμενος τὸν ἀέρα πρώτως ψυχρὸν εἶναι, διότι καὶ σκοτεινόν, ἐμνήσθη μόνον τῶν πλέον ἀφεστάναι τὸ ὕδωρ τοῦ αἰθέρος ἢ τὸν ἀέρα λεγόντων, καὶ πρὸς αὐτούς τι βουλόμενος εἰπεῖν, οὕτω μὲν ἄν, ἔφη, καὶ τὴν γῆν ψυχρὰν εἶναι πρώτως λέγοιμεν, ὅτι τοῦ αἰθέρος ἀφέστηκε πλεῖστον· ὡς ἀδόκιμον ἵνα παντελῶς τοῦτον καὶ ἄτοπον ἀπορρίψας τὸν λόγον· ἐγὼ μοι δοκῶ μηδὲ τὴν γῆν ἀμοιρεῖν D εἰκότων καὶ πιθανῶν ἀποφαίνειν, ποιησάμενος ἀρχὴν ᾧ μάλιστα Χρύσιππος ὑπὲρ τοῦ ἀέρος κέχρηται. τί δὲ τοῦτό ἐστι; τὸ σκοτεινὸν ὄντα πρώτως. εἰ γὰρ δύο λαβὼν ἐπὶ ἀντιθέσεις δυνάμεων, οἴεται τῇ ἑτέρᾳ καὶ τὴν ἑτέραν ἐξ ἀνάγκης ἕπεσθαι, μυρίαι δήπουθέν εἰσιν ἀντιτάξεις καὶ ἀντιπάθειαι πρὸς τὸν αἰθέρα τῆς γῆς, αἷς καὶ ταύτην δήπου ἀκολουθεῖν ἀξιώσειεν. οὐ γὰρ ὡς βαρεῖα πρὸς κοῦφον, καὶ καταρρεπὴς πρὸς ἀνωφελὲς ἀντίκειται μόνον, οὐδὲ ὡς πυκνὴ πρὸς ἀραιόν, οὐδὲ ὡς βραδεῖα καὶ στάσιμος πρὸς ὀξύρροπον καὶ κινητικόν, ἀλλ' ὡς βαρυτάτη πρὸς κουφότατον, καὶ πυκνο- E τάτη πρὸς ἀραιότατον, καὶ τέλος ὡς ἀκίνητος ἐξ ἑαυτῆς πρὸς αὐτοκίνητον, καὶ τὴν μέσην χώραν ἐπέχουσα πρὸς ἀεὶ κυκλοφορούμενον. οὐκ ἄτοπον οὖν τηλικαύταις καὶ τοσαύταις ἀντιτάξεσι καὶ τὴν τοῦ ψυχρότητος καὶ θερμότητος ἕπεσθαι; ναί. ἀλλὰ τὸ πῦρ λαμπρόν ἐστιν, οὔτι σκοτεινὸν ἡ γῆ. σκοτεινότατον μὲν οὖν ἁπάντων καὶ ἀφεγγέστατον. ἀὴρ μέν γε μετοχῇ φωτός ἐστι πρῶτος, καὶ τάχιστα τρέπεται, καὶ ἀναπλησθεὶς διαφαίνεται πανταχοῦ τὴν λαμπρότητα, σῶμα παρέχων τὸν αὐγῆς ἑαυτόν. ὁ γὰρ ἥλιος ἀνίσχων, ὥς τις εἶπε τῶν διθυραμβοποιῶν, Εὐθὺς ἀνέπλησεν ἀεροβάταν μέγαν οἶκον ἀνέμων. ἐκ F τούτου δὲ καὶ λίμνη καὶ θάλαττη μοῖραν αὐγῆς κατιοῦσιν ἐνίησι, καὶ βυθοὶ ποταμῶν διαγελῶσιν, ὅσον ἀέρος ἐξικνεῖται πρὸς αὐτούς. μόνη δὲ ἡ γῆ τῶν σωμάτων ἀεὶ ἀφώτιστός ἐστι καὶ ἄφωτος, ὑφ' ἡλίου καὶ σελήνης τοῦ φωτίζοντι. θάλπεται δὲ ὑπ' αὐτῶν, καὶ παρέχει χλιαίνεσθαι ὀλίγον μέρος ἐνδυομένῳ τῷ θερμῷ.

Frigida de lymphis spirabat fluminis aura.

Præterea vero sensus nos sæpenumero fallit, vt vestē aut lanam tangentes frigidā, humidā nos tangere putemus: quod.s. vtriusq; est qualitatis communis substantia, naturæq; vicinæ & familiares. In gelidis porrò regionibus multa rumpit frigus vasa ærea & figlina: nullum tamē inane, sed plena omnia, frigore vim aquæ faciente. Sane ait Theophrastus aerem vasa rumpere, vsum humore tanquam clauo. Sed vide ne elegantius quam verius hoc ille dixerit. nam hac ratione ea oportuit magis ab aere rumpi, quæ pice aut lacte essent repleta. Sed videtur aqua suapte natura & primo esse frigida. opponitur enim ratione frigoris calori ignis, vt siccitati humiditatis, & grauitatis leuitati. deniq; ignis naturam habet dissipandi & diuidendi: aqua glutinandi & continendi, frigore constringens & cogens. quod etiā innuens Empedocles, subinde ignē Litem perniciosam, aquam Amicitiam vehementē appellauit. Etenim ignis quidem alimentum est id quod mutari in ignē potest: mutatur autē, quod familiare ei est: sicut mutari id nequit, quod eius est contrarium, vt aqua. nam & hæc, vt simpliciter dicam, neq; vri potest, & facit vt materia, herba, lignum, humida difficulter vrantur, & ob virorem flammā edant languidā ac caliginosam, humore calori ob naturalem inimicitiam repugnante. Atq; hæc tu cum illorum argumentis comparando perpende. Cæterum Chrysippus censens aerem primo frigidū esse, eò quod tenebrosus est, mentionem fecit duntaxat eorum, qui longius distare aquam ab æthere quàm aerem dicerent: & contra eos aliquid dicturus, Hoc pacto (inquit) etiā terram diceremus primo esse frigidam, quia longissime abest ab aere. itaq; hanc rationem tanquā plane absurdā repudiat atq; reijcit. Ego autem pro terra quoq; adferri posse puto probabilia argumenta, quibus eam primò frigidā esse fides fiat. Id primum ponam, quo Chrysippus pro aere vsus est præcipuo. quodnam? quia is primum sit tenebrosus. Nam si ille duas sumens facultatum oppositiones, ex vna alteram necessario sequi arbitratur: sexcētæ nimirum iam terræ aduersus aerem oppositiones & aduersationes possunt proferri, quibus etiam hanc, de qua agimus, esse consequentem asseramus. Non enim opponitur tantum terra aeri vt grauis leui, deorsum vergens sursum se efferenti, aut vt densa raro, tarda & stabilis velocibus prędito momentis: sed vt grauissima leuissimo, densissima rarissimo, denique vt immobilis omnino suapte natura, ei qui sponte sua citatur motibus, & medium obtinens locum ei qui semper in orbem circumvoluitur. Non est itaq; absurdum, his tot ac tantis oppositionibus etiam calidi ac frigidi contentionē comitari? Nō sane. Splendidus vero est ignis, terra tenebrosa. immo autem tenebrosissima omnium rerum, luminisq; vacuissima. Aer quidem primum particeps est luminis, mutaturque celerrime, impletusque splendore, eum vsquequaq; differt, seipsumq; corpus lucis præbet. Sol.n. surgens, vt quidam scriptor dithyramborū cecinit, statim implet magnā ventorū per aerem ingredientium domū. ex hoc lacui marique portio luminis immittitur, renidentque flumina, quatenus aer ea attingit. Sola omnium corporum terra semper luminis expers est, neq; radiis Solis & Lunæ illuminantibus percellitur. fouetur quidem ab iis, & exiguam sui partem à calore subeunte patitur tepefieri:

sed ob soliditatem suam lumen non admittens, tantum in superficie circum illustratur: interiora tenebræ, chaos, & inferi nominantur, & erebus nihil est aliud, quam tenebræ in terræ corpore. Porrò noctem poetæ terra natam fabulantur: mathematici ostendunt vmbram esse terram aduersoSole lumini officientem. aer enim tenebris impletur à terra vt lumine à Sole: & quæ non illuminatur pars aeris, noctis est ea quantitate, quantam vmbra obtinet. Itaque exteriore aere etiam per noctem homines ac bruta animalia vtuntur, ambulantque in eo per tenebras, in quibus vtcunque vestigia quædam lucis atque reliquiæ dispersæ sunt. intra domos autem & tectis parietibusque inclusus, omnino cæcus est & luminis expers, terra scilicet circumquaque ambiente. Quin & tergora & cornua integra ob soliditatem lumen non transmittunt, dissecta autem & polita aeris participatione fiunt pellucida. Existimo terram quoque à poetis identidem nigram appellari, ob tenebras & luminis vacuitatem. vt preciosa illa tenebrosi cũ splendido contentio, terræ magis quam aeri congruat. Verum ea ad propositam quæstionem nihil facit, cum ostenderimus, multa frigida esse splendida, multa calida obscura & tenebricosa. Illæ verò frigoris magis cognatę sunt facultates, graue esse, permanens, densum, immobile: quarum aeri nulla, terræ omnes magis quam aquæ insunt. Et quidem pręcipue frigidum sensu iudice durum est, ac duriciei efficax, & resistens. nam Theophrastus narrat, pisces gelu concretos, si in terram demittantur, frangi ac conteri vitrorum instar aut fictilium vasorum. Apud Delphos ipse audiuisti eorum, qui Parnasum conscenderant opitulatum Thyadibus à vehementi vento & niue circumventis, ita gelu duratas ligni in morem diriguisse chlamydes, vt distentæ etiam rumperentur ac confringerentur. Quin & neruis & linguæ motum eripit, duriciemque infert nimium frigus, congelans humidas & molles partes corporis. Quæ cum sint in conspectu, rem nunc sic consideremus. Omnis nimirum facultas quando pręvalet, ea est natura vt mutet sibique simile faciat id quod ab ipsa est victum. ita quod ab igne vincitur, incendi: quod à spiritu, in aerem verti; quod in aquam incidit, nisi effugiat, videmus penitus humectari. Est ergo necesse vt quæ valde frigore afficiuntur, mutentur in id quod primò est frigidum. frigefactionis vero exsuperantia, est congelatio, quæ ad extremum rem in lapidem convertit, vbi frigore prorsus obtinente humor congelauit eliso calore. Itaque terra in profundo concretum aliquid frigore, & (vt sic dicam) glacies est. frigus enim merum & nulla alia qualitate emollitum ibi habitat, longissime ab æthere repulsum. Ista autem conspicua, præcipitia, scopulos, saxa, Empedocles censet ab igni qui medio terræ ardeat edita sustentari. magis tamen apparet, ea quorum calor elisus est prorsusque abiit calor, hæc omnino à frigore constringi & indurari: vnde & pagi Græcis dicuntur. multorumque extrema denigrata, qua ignis excidit, igni adusta videntur intuentibus. Frigus enim alia magis, alia minus congelat, maxime ea quibus primò inest. Sicut enim quando caloris est leue reddere, quod calidissimum, idem & leuissimum est:

A τὸ δὲ λαμπρὸν οὐ παρίησιν ὑπὸ στερεότητος, ἀλλ' ἐπιπολῆς περιφωτίζεται. τὰ δ' ἐντὸς ὄρφνη καὶ χάος καὶ ᾅδης ὀνομάζεται· καὶ τὸ ἔρεβος τοῦτο ἦν ἄρα τὸ χθόνιον καὶ ἔγγαιον σκότος. τὴν δὲ νύκτα ποιηταὶ μὲν ἐκ γῆς γεγενῆσθαι μυθολογοῦσι· μαθηματικοὶ δὲ σκιὰν γῆς οὖσαν ἀποδεικνύουσιν, ἀντιφραττούσης πρὸς τὸν ἥλιον. ὁ γὰρ ἀὴρ ἀναπίμπλαται σκότους ὑπὸ γῆς, ὡς φωτὸς ὑφ' ἡλίου· καὶ τὸ ἀφώτιστον αὐτοῦ, μῆκός ἐστι νυκτὸς ὅσον ἡ σκιὰ τῆς γῆς ἐπινέμεται. διὸ τῷ μὲν ἐκτὸς ἀέρι καὶ νυκτὸς οὔσης ἄνθρωποί τε χρῶνται καὶ θηρία πολλὰ νομὰς ποιούμενα διὰ σκότους, ἀμυδρά πως ἴχνη φωτὸς
B καὶ ἀπορροὰς αὐγῆς ἐνδιεσπαρμένας ἔχοντος. ὁ δὲ οἰκουρὸς καὶ ὑπωρόφιος, ἅτε δὴ τῆς γῆς πανταχόθεν περιεχούσης, κομιδῇ τυφλός ἐστι καὶ ἀφώτιστος. ἀλλὰ μὴν καὶ δέρματα καὶ κέρατα ζῴων ὅλα μὲν αὐγὴν οὐ δίησιν ὑπὸ στερεότητος, ὅταν δὲ πρισθῇ καὶ καταξεσθῇ, γίνεται διαφανῆ, παραμιχθέντος αὐτοῖς τοῦ ἀέρος. οἶμαι δὲ καὶ μέλαιναν ἑκάστοτε τὴν γῆν ὑπὸ τῶν ποιητῶν καλεῖσθαι διὰ τὸ σκοτῶδες καὶ τὸ ἀφώτιστον, ὥστε καὶ τὴν πολυτίμητον ἀντίθεσιν τοῦ σκοτεινοῦ πρὸς τὸ λαμπρὸν ἐπὶ τῆς γῆς μᾶλλον ἢ τοῦ ἀέρος ὑπάρχειν. ἀλλ' αὕτη μὲν ἀπήρτηται τοῦ ζητουμένου. πολλὰ γὰρ δέ-
C δεικται ψυχρὰ τῶν λαμπρῶν ὄντα, καὶ θερμὰ τῶν ἀμαυρῶν καὶ σκοτεινῶν. ἐκεῖναι δὲ συγγενέστεραι δυνάμεις ψυχρότητός εἰσι, τὸ ἐμβριθὲς, τὸ μόνιμον, τὸ πυκνὸν, τὸ ἀμετάβλητον· ὧν ἀέρι μὲν οὐδεμιᾶς, γῇ δὲ μᾶλλον ἢ ὕδατι πασῶν μέτεστι. καὶ μὴν ἐν τοῖς μάλιστα τὸ ψυχρὸν αἰσθητῶς σκληρόν ἐστι καὶ σκληροποιὸν καὶ ἀντίτυπον. ἰχθῦς μὲν γὰρ ἱστορεῖ Θεόφραστος ὑπὸ ῥίγους πεπηγότας, ἂν ἀφεθῶσιν ἐπὶ τὴν γῆν, καταγνυσθαι καὶ συντρίβεσθαι, δίκην ὑέλων ἢ κεραμεῶν πλασμάτων. ἐν δὲ Δελφοῖς αὐτὸς ἤκουες ὅτι τῶν εἰς τὸν Παρ-
D νασσὸν ἀναβάντων βοηθῆσαι ταῖς Θυιάσιν ἀπειλημμέναις ὑπὸ πνεύματος χαλεποῦ καὶ χιόνος, οὕτως ἐγένοντο διὰ τὸν πάγον σκληραὶ καὶ ξυλώδεις αἱ χλαμύδες, ὡς καὶ θραύεσθαι διατεινομένας καὶ ῥήγνυσθαι. ποιεῖ δὲ καὶ νεῦρα δυσκαμπῆ, καὶ γλῶτταν ἄναυδον, ἀκινησίᾳ καὶ σκληρότητι τὸ ἄγαν ψῦχος ἐκπηγνύον καὶ ὑγρὰ καὶ μαλακὰ τοῦ σώματος. ὧν βλεπομένων, σκόπει τὸ γινόμενον οὕτω. πᾶσα δήπου δύναμις ἂν περιγένηται, πέφυκε μεταβάλλειν καὶ τρέπειν εἰς ἑαυτὴν τὸ νικώμενον. τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ θερμοῦ κρατηθὲν ἐκπυροῦται, τὸ δ' ὑπὸ πνεύματος, ἐξαεροῦται· τὸ δ' εἰς ὕδωρ ἐμπεσὸν, ἂν μὴ διαφύγῃ, καθυγραίνεται, συνδιαχεόμενον. ἀνάγκη δὴ
E καὶ τὰ ψυχόμενα κομιδῇ μεταβάλλειν εἰς τὸ πρώτως ψυχρόν. ἔστι δὲ ὑπερβολὴ ψύξεως πῆξις· πῆξις δὲ εἰς ἀλλοίωσιν τελευτᾷ καὶ λίθωσιν, ὅταν παντάπασι τοῦ ψυχροῦ κρατήσαντος, ἐκπαγῇ μὲν τὸ ὑγρὸν, ἐκθλιβῇ δὲ τὸ θερμόν. ὅθεν ἡ μὲν ἐν βάθει γῆ πάγος ἐστὶν ὡς εἰπεῖν καὶ κρύσταλλος ἅπασα· (τὸ γὰρ ψυχρὸν ἄκρατον οἰκουρεῖ καὶ ἀμάλακτον ἀπεωσμένον ἐκεῖ τοῦ αἰθέρος ἀπωτάτω) ταυτὶ δὲ τὰ ἐμφανῆ, κρημνοὺς καὶ σκοπέλους καὶ πέτρας, Ἐμπεδοκλῆς μὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς οἴεται τοῦ ἐν βάθει τῆς γῆς ἑστάναι καὶ ἀνέχεσθαι διερει-
F δόμενα φλεγμαίνοντος· ἐμφαίνεται δὲ μᾶλλον, ὅσων τὸ θερμὸν ἐξεθλίβη καὶ διέπτατο, πάντα ταῦτα παντάπασιν ὑπὸ τῆς ψυχρότητος παγῆναι. διὸ καὶ πάγοι καλοῦνται. καὶ τὰ ἄκρα πολλῶν ἐπιμελανθέντων ᾗ τὸ θερμὸν ἐξέπεσε, πυρικαύστοις ἰδεῖν προσέοικε· πήγνυσι γὰρ τὸ ψυχρὸν τὰ μὲν μᾶλλον τὰ δ' ἧττον. μάλιστα δ' οἷς πρώτως ἐνυπάρχειν πέφυκεν· ὥσπερ γὰρ εἰ θερμοῦ τὸ κουφίζειν, θερμότατόν ἐστι τὸ κουφότατον.

A εἰ δ' ὑγροῦ τὸ μαλάσσειν, ὑγρότατον τὸ μαλακώτατον· οὕτως εἰ καὶ ψυχροῦ τὸ πηγνύειν, ἀνάγκη καὶ ψυχρότατον εἶναι τὸ μάλιστα πεπηγός, οἷόν ἐστιν ἡ γῆ. τὸ δὲ ψυχρότατον, φύσει δήπου καὶ πρώτως ψυχρόν· ὥστε πρώτως καὶ φύσει ψυχρὸν ἡ γῆ. τοῦτο δ' ἀμέλει καὶ τῇ αἰσθήσει δῆλόν ἐστιν. καὶ γὰρ πηλὸς ὕδατος ψυχρότερον, καὶ τὸ πῦρ γῆν ἐπιφοροῦντες ἀφανίζουσιν. οἱ δὲ χαλκεῖς τῷ πυρουμένῳ καὶ ἀνατηκομένῳ σιδήρῳ μάρμαρον καὶ λεπτὴν παραπάσσουσι, τὴν πολλὴν ῥύσιν ἐφιστάντες καὶ καταψύχοντες. ψύχει δὲ καὶ τὰ τῶν ἀθλητῶν ἡ κόνις σώματα, καὶ κατασβέννυσι τοὺς ἱδρῶτας. ἡ δὲ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἡμᾶς μετάγουσα καὶ μετοικίζουσα χρεία, τί βούλεται, χειμῶνος μὲν ἀπωτάτω φεύγουσα B τῆς γῆς εἰς μετέωρα καὶ ἀπόγεια, θέρους δὲ πάλιν ἀντεχομένη τῶν κάτω καὶ ὑποδυομένη, καὶ διώκουσα προσφόρους καταφυγάς, ἡδομένη δίαιταν ἐν ἀγκάλαις γῆς ἀγαπητῶς; ἆρα οὐχὶ ταῦτα ποιοῦμεν ἐπὶ τὴν γῆν ὑπὸ ψυχρότητος ὁδηγούμενοι τῇ αἰσθήσει, καὶ τὸ πρώτως φύσει ψυχρὸν ἐπιγινώσκοντες; αἱ γοῦν παράλιοι χειμῶνος δίαιται τρόπον τινὰ γῆς φυγαί εἰσιν, ὡς δυνατὸν ἀπολιπόντων διὰ κρύος αὐτήν. τὸν δὲ ἔναλον ἀέρα καὶ πελάγιον θερμὸν ὄντα περιβαλλομένων. εἶτα αὖθις ἐν θέρει τὸν γήϊνον καὶ χερσαῖον ὑπὸ καύματος ποθοῦμεν, οὐκ αὐτὸν ὄντα ψυχρόν, ἀλλὰ τοῦ φύσει C ψυχροῦ καὶ πρώτως ἀποβλαστάνοντα, καὶ βεβαμμένον ὑπὸ τῆς ἐν γῇ δυνάμεως, ὥσπερ βαφῇ σίδηρον. καὶ γὰρ τῶν ῥυτῶν ὑδάτων τὰ πετραῖα καὶ ὄρεια ψυχρότατα, καὶ τῶν φρεατιαίων τὰ κοιλότατα. τούτοις μὲν γὰρ οὐκέτι μίγνυται διὰ βάθους ἔξωθεν ὁ ἀήρ, ἐκεῖνα δ' ἐκπίπτει διὰ τῆς γῆς ἀμιγοῦς καὶ καθαρᾶς, ὡς περὶ τὸ Ταίναρον, ὃ δὴ Στυγὸς ὕδωρ καλοῦσιν, ἐκ πέτρας γλίσχρως συλλειβόμενον· οὕτως ψυχρὸν ὥστε μηδὲν ἀγγεῖον ἄλλο, μόνην δ' ὁπλὴν ὄνου στέγειν· τὰ δ' ἄλλα διακόπτει καὶ ῥήγνυσιν. ἔτι γε μὴν τῶν ἰατρῶν ἀκούομεν ὡς πᾶσα γῆ τῷ στύφειν καὶ ψύχειν πέφυκε· καὶ πολλὰ τῶν D μεταλλευομένων καταριθμοῦσι στυπτικὴν αὐτοῖς παρέχοντα σχετικὴν εἰς τὰς φαρμακίας δύναμιν. καὶ γὰρ τὸ στοιχεῖον αὐτῆς οὐ τμητικόν, οὐδὲ κινητικόν, οὐδὲ λεπτόν, οὐδὲ ἔχον ὀξύτητας, οὐδὲ μαλθακόν, οὐδὲ εὐπερίχυτον γέγονεν· ἀλλ' ἑδραῖον, ὡς ὁ κύβος, καὶ συνερειστικόν. ὅθεν αὐτή τε βρῖθος ἔχει, καὶ τὸ ψυχρόν, εἴπερ ἡ δύναμις αὐτῆς τὸ πυκνοῦν καὶ συνωθεῖν καὶ ἀποθλίβειν τὰ ὑγρά, φρίκας καὶ τρόμους διὰ τὴν ἀνωμαλίαν ἐνεργάζεται τοῖς σώμασιν. ἂν δ' ἐπικρατήσῃ, παντάπασι τοῦ θερμοῦ φυγόντος ἢ σβεσθέντος, ἔστησε τὴν ἕξιν ἐκπαγεῖσαν καὶ νεκρωθεῖσαν. ὅθεν οὐδὲ καίεται γῆ τὸ παράπαν, ἢ καίεται γλίσχρως καὶ μόγις. ἀὴρ μὲν γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ E πολλάκις φλόγα ἀναδίδωσι, καὶ ῥεῖ καὶ ἀστράπτει πυρούμενος. τῷ δ' ὑγρῷ τροφῇ χρῆται τὸ θερμόν· οὐ γὰρ τὸ στερεὸν ἀλλὰ τὸ νοτερὸν τοῦ ξύλου καυστόν ἐστιν. ἰκμασθέντος δὲ τούτου, τὸ στερεὸν καὶ ξηρὸν ἀπολείπεται, τέφρα γινόμενον. οἱ δὲ καὶ τοῦτο φιλοτιμούμενοι μεταβάλλον ἀποδεῖξαι καὶ καταναλισκόμενον, ἀναδεύοντες πολλάκις ἐλαίῳ καὶ στέατι φρύγοντες, οὐδὲν περαίνουσιν, ἀλλ' ὅταν ἐκκαῇ τὸ λιπαρόν, περίεστι πάντως καὶ διαμένει τὸ γεῶδες. F ὅθεν οὐ κατὰ χώραν μόνον ἐξ ἕδρας ἀκίνητον οὖσαν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ κατ' οὐσίαν ἀμετάβλητον, ἐστὶν ὅτε δὲ μένουσαν ἐν θεῶν οἴκῳ, κλῖτα προσηγόρευσαν οἱ παλαιοί, διὰ τὴν στάσιν καὶ πῆξιν, ἧς ἡ ψυχρότης δεσμός ἐστιν, ὡς Ἀρχέλαος ὁ φυσικὸς εἶπεν, οὐδενὸς χαλῶντος αὐτήν, οὐδὲ μαλάττοντος, οὔτε θερμαινομένην καὶ διαινομένην οὖσαν. οἱ δὲ

A &quia humiditas mollit, quod humidissimũ, simul etiam mollissimũ est: ita si frigoris est cogere, frigidissimum quod est, erit etiam concretissimum, videlicet terra. Quod autem natura est frigidissimũ, id vtiq; etiam primò erit frigidũ. vnde conficitur, terram primò & natura esse frigidam. Idq; nimirũ etiam sensu deprehenditur. Nam & lutum aqua est frigidius: & ignem terra ingesta exstinguunt. Fabri quoq; ferro candenti & emollito marmorũ scobem seu ramenta inspergunt, nimium fluxum inhibentes ac refrigerantes. Pulvis etiam athletarũ corpora refrigerat, sudoresq; exstinguit. Quid vero B sibi vult nostra quotannis migratio, dũ hyeme longissime à terra nos in sublimia subducimus ędificia, æstate autem rursum ad inferiora & humilia confugientes, suavem in vlnis terræ habitationem quærimus? nonne id facimus, quia frigus petentes sensu ad terram deducimur, eamq; primum natura frigidum agnoscimus. certe ad mare per hyemẽ victus, fuga quodammodo terræ est, relinquentiũ ob gelu eam quantum omnino fieri potest, aeremque maritimum, vtpote calidum, amicientium. at æstate terrigenam rursum & mediterraneum aerem adversus ardores desideramus: qui non frigi- C dus ipse est, sed ex eo quod primum & natura frigidum est editus, terrę virtute imbutus est, tanquam ferri quadam tinctura. Nam fluẽtium quoq; aquarum eæ sunt frigidissimæ, quæ de montibus aut saxis manant, & putealium aquarum quæ in profundissimis sunt puteis. his enim ob profunditatem non amplius admiscetur exterior aer: illæ è sincera terra erumpunt. qualis est apud Tænarum, quam Stygis aquam appellant, è saxo parcis scaturiginibus confluẽs, ita frigida, vt omnia vasa rumpat, solaq; asini vngula possit contineri. Atq; etiam medicos audimus omni vniuersæ terrę facultatem refri- D gerandi ac adstringendi naturalẽ tribuere, multaq; ab ijs fossilia recenseri, quibus in medicina vis insit obthurandi atque cohibendi. Quippe elementum terræ non ad secandum, aut mouendum natura aptum est, neq; acumina habet, neq; molliri aut facile circumfundi potest. sed cubi in morem firma est ac stabilis. itaq; & grauitate prædita est, & frigore: siquidem ea vis eius est vt denset, compingat, elidat humorem, horrores & tremores in corporibus efficit ob inæqualitatem: quod si superet omnino calore fugiẽte aut exstincto, habitum constituit omnino congelatum atque exanimem. Itaque terra prorsum non ardescit, aut lente admo- E dum atq; ægre vritur. Nam aer sæpe ex seipso flammã edit, fluitq; & fulgurat accensus: humore autẽ alimenti loco vtitur calor. non.n. solidæ, sed humidæ ligni partes cremando sunt idoneæ: quo exsiccato solidum & siccũ relinquitur, in cinerem redactum. Neq; ij quicquã agunt, qui hunc quoq; mutari & consumi contendentes, sæpe oleo aut adipe humectantes incẽdunt: cum rursus ac denuo pinguedine exusta, omnino tamen superet ac permaneat quod est terreũ. Itaque terram, quod non tantum locum suum seruet, sed etiam substãtia sit immutabili, ac semper in deorum maneat domicilio, F à stando Hestiam seu Vestam nominauerũt prisci ob statum & concretionẽ: cuius vinculũ est frigus, vt Archelaus physicus aiebat, nulla eã re laxãte, nulla molliẽte, vt quæ calefieri aut tepescere nesciret.

Ii autem, qui aerem & aquam frigida ſe cognouiſſe aiunt, terram negant: reſpiciunt ad proximam terram, aere, ſpiritibus, aqua, & calore plenam mixturam atque congeriem. Nihil verò differunt ab iis, qui non ætherem primo & natura calidum, ſed aquam feruentem aut candens ferrum pronunciant: quòd hæc tangunt & contrectant, primum purum cœleſtemque ignem non ſentiunt: vt hi quoque terram in imo latentem non vident, quæ maxime terra intelligenda eſt, ab omnibus aliis ſecreta. Cuius tamen indicium etiam hæc ſunt ſaxa, quæ è profundo magnum & toleratu difficile frigus emittunt. Qui autem potum frigidiorem facere volunt, ij ſilices in aquam iniiciunt. fit enim ſpiſſior, & vis eius intenditur frigore quod à lapidibus recens & ſincerum in eam emittitur. Veteres ergo ſapientes ac doctos cenſendum eſt ſtatuiſſe cœleſtia terreſtribus non permiſceri: non quòd velut in trutina ad inferiora loco & ſuperiora reſpexerint, ſed ad facultatum differentiam. quippe calida, ſplendida, velocia, leuia, immortali ac ſempiternæ naturæ adſcripſerunt: tenebroſa, frigida, tarda, mortalium & inferorum ſortem parum beatam arbitrantes. Quando corpus etiam animalis dum ſpirat, & (vt poeta ait) viret, tantiſper etiam calore vitaque fruitur: his priuatum, & iam ſolis terreſtribus reſtantibus partibus, ſtatim frigore & gelu corripitur. ſcilicet quod in quauis potius quàm terrena re ſecundum naturam calor inſit. Hæc tu, Phauorine, cum iis compone, quæ ab aliis ſunt dicta. quæ ſi non multum vincant vincanturque probabilitate, valere iube opiniones, & exiſtima, Philoſophi magis eſſe in rebus dubiis aſſenſionem cohibere, quàm aliquid tanquam certum probare.

A πνεύματος μὲν αἰσθάνεσθαι ψυχροῦ καὶ ὕδατος, γῆς δ' ἧττον οἰόμενοι, τὴν ἔγγιστα γῆν ὁρῶσιν ἀέρων καὶ ὑδάτων καὶ ἡλίου καὶ θερμότητος ἀνάπλεων σύμμιγμα καὶ συμφόρημα γεγενημένην. καὶ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν μὴ τὸν αἰθέρα φύσει καὶ πρώτως θερμόν, ἀλλὰ τὸ ζέον ὕδωρ ἢ τὸν διάπυρον σίδηρον ἀποφαινομένων· ὅτι τούτων μὲν ἅπτονται καὶ προστυγχάνουσι, τοῦ δὲ πρώτου καθαροῦ καὶ οὐρανίου πυρὸς αἴσθησιν δι' ἀφῆς οὐ λαμβάνουσιν, ὥσπερ οὐδὲ οὗτοι τὴν ἐν βάθει γῆς, ἣν μάλιστα γῆν ἄν τις νοήσειεν αὐτὴν καθ' αὑτὴν ἀποκεκριμένην τῶν ἄλλων. δεῖγμα δ' αὐτῆς ἐστι κἂν ταῦτα

B περὶ τὰς πέτρας. πολὺ γὰρ ἐκ βάθους καὶ οὐ ῥᾴδιον ἀνασχέσθαι προσβάλλουσι κρύος. οἱ δὲ ψυχροτέρου ποτοῦ δεόμενοι, χάλικας ἐμβάλλουσιν εἰς τὸ ὕδωρ. γίνεται γὰρ οὐλότερον, καὶ στομοῦται παρὰ τὴν ἀπὸ τῶν λίθων ψυχρότητα, πρόσφατον καὶ ἄκρατον ἀναφερομένην. τοὺς οὖν πάλαι σοφοὺς καὶ λογίους ἀμίκτα θέσθαι τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ οὐράνια χρὴ νομίζειν, οὐ τοῖς τόποις, ὥσπερ ἐπὶ ζυγοῦ, πρὸς τὰ κάτω καὶ ἄνω βλέποντας, ἀλλὰ τῇ διαφορᾷ τῶν δυνάμεων, τὰ μὲν θερμὰ καὶ λαμπρὰ, ταχέα καὶ κοῦφα, τῇ ἀθανάτῳ καὶ ἀιδίῳ φύσει προσνέμοντας, τὰ δὲ σκοτεινὰ καὶ ψυχρὰ καὶ

C βραδέα, φθιτῶν καὶ ἐνέρων οὐκ εὐδαίμονα κλῆρον ἀποφήναντας. ἐπεὶ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ζώου μέχρι μὲν ἔμπνουν ἐστὶ καὶ θαλερόν, (ὡς οἱ ποιηταὶ λέγουσι) θερμότητι χρῆται καὶ ζωῇ· γενόμενον δὲ τούτων ἔρημον, καὶ ἀπολειφθὲν ἐν μόνῃ τῇ τῆς γῆς μοίρᾳ, ψυχρότης εὐθὺς ἴσχει καὶ κρύος, ὡς ἐν παντὶ μᾶλλον ἢ τῷ γεώδει κατὰ φύσιν θερμότητος ἐνυπαρχούσης. Ταῦτα ὦ Φαβωρῖνε τοῖς εἰρημένοις ὑφ' ἑτέρων παράβαλλε· κἂν μήτε λείπηται τῇ πιθανότητι, μήτε ὑπερέχῃ πολύ, χαίρειν ἔα τὰς δόξας, τὸ ἐπέχειν ἐν τοῖς ἀδήλοις τοῦ συγκατατίθεσθαι φιλοσοφώτερον ἡγούμενος.

D

PLVTARCHI, Aquáne, an ignis ſit vtilior.

PINDARVS pronunciauit, aquam eſſe rerum optimam, aurum autem flagrantem ignem. is ergo palam poſteriorem locum igni aſſignauit. Adſtipulatur huic Heſiodus, ita ſcribens: *Principio factum Chaos eſt.* nam voce Chaos plerique eum exiſtimant expreſſiſſe aquam ob diffuſſionem, quæ eſt Græcis chyſis. Cæterum teſtium in vtranq; partem æqualia ſunt momenta. Sunt enim qui ignem vniuerſi principiũ eſſe pronunciant, eumq; tanquã ſemẽ & gignere ex ſeſe omnia, & in ſe facta conflagratione recepturũ. Omiſſis itaque autoribus, rationes ipſas conſideremus in vtram nos partem inclinent. Nonne autem id vtilius eſt, quo ſemper continenterq; indigemus, & quidem plurimo? quomodo ſupellex, aut inſtrumentum, atque adeo amicus aliis præfertur, qui nobis quauis hora & ad quaſuis occaſiones vtendi præſto eſt. Atque ignis non ſemper vtilis eſt: & aliquando eum moleſte ferimus atque amolimur. Aquæ & hyeme & æſtate, tam ſanis quàm ægrotis, noctu

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, ΠΕΡΙ τοῦ πότερον ὕδωρ ἢ πῦρ χρησιμώτερον.

Ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσὸς, αἰθόμενον πῦρ, φησὶν ὁ Πίνδαρος· ὥστε σαφῶς μὲν δευτέραν ἄντικρυς τῷ πυρὶ χώραν

E ἔδωκε· συμφωνεῖ δὲ καὶ Ἡσίοδος, εἰπών, Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετο. τοῖς πλείστοις γὰρ ὠνομακέναι δοκεῖ τὸ ὕδωρ τοῦτον τὸν τρόπον παρὰ τὴν χύσιν· ἀλλὰ τὸ μὲν τῶν μαρτύρων ἑκατέρωθεν ἴσον. ἐπεὶ καὶ τὸ πῦρ εἰσὶν οἱ τοῦ παντὸς ἀρχὴν ἀποφαινόμενοι, καὶ οἷον σπέρμα τοῦτο ἐξ ἑαυτοῦ τε πάντα ποιεῖν καὶ εἰς ἑαυτὸ ἐκλαμβάνειν κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν· ἀφέμενοι δὲ τῶν ἀνδρῶν, σκεψώμεθα τοὺς εἰς ἑκάτερον λόγους πῇ μᾶλλον ἄγουσιν ἡμᾶς. ἆρ' οὖν οὐ χρησιμώτερον ἐκεῖνο οὗ πάντοτε καὶ διηνεκῶς δεόμεθα καὶ πλείστου, καθάπερ ἐργαλεῖον καὶ ὄργανον, καὶ

F νὴ Δία φίλος ὁ πάσης ὥρας καὶ παντὸς καιροῦ παρὼν ἕτοιμος; καὶ μὴν τὸ μὲν πῦρ οὐ πάντοτε χρήσιμον, ἔστι δὲ ὅτε καὶ βαρυνόμεθα καὶ ἀποσπώμεθα· τοῦ δ' ὕδατος χρεία καὶ χειμῶνος καὶ θέρους, καὶ νοσοῦσι καὶ ὑγιαίνουσι, νυκτὸς καὶ μεθ'